

D N B

magazine

Een tweemaandelijks uitgave van de Nederlandsche Bank

De eurotrein
raast voort
in de euroserie

Adviseur van
Duisenberg
blijkt terug

DNB brengt
landenrisico's
in kaart

CITROEN PLASTIC

Prijs per 100 ML f 0,69

237

8003600002056

80169529

5156 0199893 A 48

100ML

100 ML

€

0,31

f

0,69

Voelt de consument
de euroconversie in
zijn portemonnee?

DNB *magazine* is een uitgave van de Nederlandsche Bank NV. Het is een productie van Externe betrekkingen en voorlichting en verschijnt eens in de twee maanden.

Redactie:

DNB *magazine*
Afdeling Ebv
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
Fax 020-524 2228
E-mail redactie: magazine@dnb.nl

Hoofdredacteur: Mumtaz Khadjé

Aan dit nummer werkten mee: Joyce Albers, Hetty Bruinse, Klaas Dirk Bruintjes, Maaike de Hon, Lex Hoogduin, Corry van Renselaar, Olaf Sleijpen, Xander Tieman, Rutger Vahl, Erica Verdegaal, Benno van der Zaag

Eindredactie: Nathalie Schipper, Benno van der Zaag

Secretariaat: Joyce Albers, Hetty Bruinse

Illustraties: Herman Focke

Fotografie: Rob Meulemans, NFP Photography, Primavera pers

Vormgeving, productie en druk: Facilitaire diensten – OBU Reproductie DNB

Abonnementen

Een abonnement op DNB *magazine* is gratis en uitsluitend schriftelijk aan te vragen. Adreswijzigingen en opzeggingen eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementenadministratie

DNB *magazine*
Externe betrekkingen en voorlichting
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
Telefoon 020-524 3252/3461
Fax 020-524 2228
E-mail: magazine@dnb.nl

Artikelen uit DNB magazine mogen zonder toestemming van de redactie worden overgenomen, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld.

6 Inflatie door euro niet erg waarschijnlijk

Blijven winkeliers in het eurotijdperk ook op de kleintjes letten?

8 Checks and balances bij landenrisicobeleid

Intensief landenrisicobeleid door DNB brengt buitenlandse kredietrisico's in kaart

17 Samen op weg naar €-day

Een 'eruptie van activiteit' bij drukkerij Joh. Enschedé. En de NS over de snel voortdenderende trein van de euro-invoering

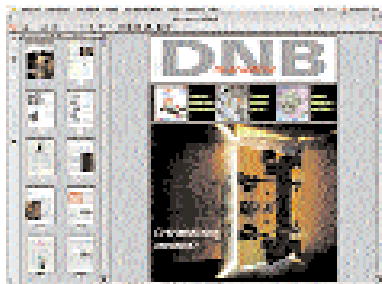

26 'Euro is onvoldoende aan het publiek verkocht'

Vertrekkend adviseur van Duisenberg over de 'smeerolie' van de ECB

Inhoud

- 11 **Kiezen is niet altijd nodig**
Column adviseur Wim Duisenberg
- 12 **Nederland maakt zich op voor €-day**
Een kalender vol euro-activiteiten
- 15 **DNB vereenvoudigt rapportagesysteem**
Minder rompslomp voor bedrijven en banken
- 23 **Economisch gezien**
Koos Werkeloos en de loonmatiging
- 24 **Kingdom comin'**
Nicolaas Pierson en de 'slavernij questie'
- 28 **De stille krachten van DNB**
De bankbiljettensorteerder
- 30 **Bankgeheimen**
Kijk en vergelijk
- 31 **Kort gezegd EMU**
Toonbankinstellingen krijgen euromunten aan huis

DNB *magazine* van a tot z op internet

DNB magazine staat ook op internet. In DNB magazine kunt u niet alleen meer te weten komen over de euro en de EMU, maar vindt u ook informatie over het toezicht op de banken, het betalingsverkeer, de beleggingsinstellingen en de wisselkantoren.

<http://www.dnb.nl> voor alle weetjes over de Nederlandsche Bank

Op de website treft u ook andere publicaties aan, zoals jaarverslagen, kwartaalberichten, brochures, onderzoeksrapporten, speeches en persberichten van DNB en van de Europese Centrale Bank.

De Muntslag van de graven van Holland

J.J. Grolle

Deze prestigieuze uitgave van de Nederlandsche Bank betreft een studie over de muntslag van de graven van Holland tot 1434, het jaar waarin Filips de Goede een monetaire eenwording voor zijn Bourgondische Nederlanden bewerkstelligde. Naast beschouwingen over het ontstaan en de vorming van het graafschap Holland, de afwisselend groeiende en tanende positie van de Hollandse graven en het muntrecht van deze graven, komen aan de orde: het muntwezen en de Hollandse munten, het muntbedrijf en het muntmisdrijf. In een catalogus treft men de Hollandse muntsoorten aan die vanaf circa 1040 tot 1434 werden geslagen. Tevens zijn de transcripties van 97 Hollandse muntordonnanties, -instructies en -tarieven uit die periode opgenomen, met annotaties. Bovendien treft men een overzicht aan van de belangrijkste muntvondsten en een uitgebreid bronnenoverzicht waarin honderden informatieve citaten uit de toenmalige overheidsadministratie chronologisch zijn gerangschikt. Er zijn uitgebreide registers op persoons- en plaatsnamen, namen van munten en munttypen. Het boek is een zeer belangrijke bijdrage aan de Nederlandse numismatiek. J.J. Grolle is conservator van de numismatische verzameling van de Nederlandsche Bank. Hij schreef eerder diverse boeken over numismatiek.

De Muntslag van de Graven van Holland tot de Bourgondische unificatie in 1434.

J.J. Grolle. (Stichting Primaverapers, Burggravenlaan 7, 2313 HM Leiden.

ISBN 90-804784-3-1).

Drie banden in een cassette. Rijk geïllustreerd

Prijs: NLG 275,- (intekenprijs tot 1 juni 2001), daarna NLG 320,-

Winkeliers enthousiast aan de slag met europrijzen

De euro is nog niet eens in onze portemonnee verschenen, maar de prijzen in de winkels worden al wel in euro's weergegeven. De winkelier kan zo alvast wennen aan de euro op de prijskaartjes van zijn artikelen en ook de consument kan niet meer ontsnappen aan de naderende euro-invoering. Steeds meer winkels zijn al overgegaan op dubbelgeprijsde artikelen. En plotseling staat de prijs in euro's als eerste vermeld, zodat bij de kassa blijkt dat de lage, in het oog springende prijs het bedrag in euro's betreft en de consument onaangenaam verrast wordt. De grootste verandering is echter dat een artikel ineens 10 euro kost, een afgerond eurobedrag wat in gulden helemaal niet mooi uitkomt. Een paar schoenen kost NLG 218,17 zodat de consument twijfelt of dit wel de prijs is en niet de barcode. Bij het zien van de prijs in euro's wordt alles duidelijk: EUR 99.

De verwarring ontstaat vooral als niet iedere winkel hetzelfde systeem hanteert. Een grote confectieketen werd aangesproken op hun posters, waarop eerst en in grote letters de afgeronde eurobedragen stonden vermeld. De Telegraaf pikte het onderwerp op en de zaak wordt nu uitgezocht door de Reclame Code Commissie, want in hoeverre is hier sprake van misleiding van de consument.

Een mogelijke verklaring voor de plotselinge opkomst van afgeronde europrijzen is dat winkeliers inmiddels een andere kassa hebben aangeschaft en daarom de europrijzen al hebben ingevoerd. Ook de BTW-verhoging per 1 janu-

ari kan een rol hebben gespeeld. De prijzen moeten toch worden aangepast, dus waarom dan maar niet meteen de europrijzen toevoegen. Een op de drie bedrijven heeft nu dubbele prijzen op de producten staan, meldt het Bureau Euro Omwisseling. Naar verwachting zal dit aantal per 1 juli 2001 ongeveer drie op de vier zijn.

Met hun dubbele prijzen lopen winkeliers vooruit op een afspraak die is gemaakt met het Nationaal Forum voor de introductie van de euro. Per 1 juli dienen de prijzen zowel in gulden als in euro's te worden weergegeven. Een vrijblijvende afspraak over de zogenoemde gewenningsinformatie, waar vóór die tijd door de winkeliers naar eigen inzicht over besloten mag worden. Het belangrijkste is dat tot 1 januari 2002 het guldenbedrag het meest in het oog moet springen. Vanaf 1 januari, €-day, dient de europrijs meer op te vallen.

Dat we soms bij de kassa voor vervelende verrassingen komen te staan, is op zich geen ramp. Doordat de prijzen voorlopig zowel in gulden als in euro's zijn weergegeven kan de consument de 'oude' met de 'nieuwe' prijs vergelijken en alvast nagaan of er tegen de officiële eurokoers is omgerekend. Het antwoord op de vraag of het afronden wel correct gaat en de consument in eurobedragen niet teveel betaalt voor dezelfde artikelen, kunt u door de dubbele prijskaartjes zelf geven. Toch heeft de Nederlandsche Bank een onderzoek ingesteld om deze angst voor prijsstijgingen uit te zoeken. In dit nummer van DNB *magazine* een

bemoedigend artikel over dit onderzoek en de wisselende consumentenprijzen.

Veel gestelde eurovragen komen aan bod in het artikel op pagina 12, waar u op een speciale eurokalender tevens een overzicht vindt van belangrijke eurodata. In deel twee van de euroserie 'Samen op weg naar €-day' een kijkje in de keuken van bankbiljettendrukkerij Joh. Enschedé, een gesprek met de eurocoördinator van de Nederlandse Spoorwegen en enkele NS reizigers aan het woord over hun voorbereidingen op de euro.

Ook hebben we een interview met Lex Hoogduin, die deze maand afscheid nam als adviseur van de president van de Europese Centrale Bank. Saillant detail: dit artikel is geschreven door zijn Nederlandse opvolger, Olaf Sleijpen.

Verder in dit magazine het antwoord op de vraag waarom het geld dat in omloop is nooit enorm vies en beschadigd is. In dit artikel over de stille krachten van DNB leest u een verslag over de belangrijke werkzaamheden op de afdeling Bankbiljettensortering. Voor u ligt weer een nieuw magazine vol antwoorden op al uw geldvragen!

Joyce Albers
Redacteur DNB *magazine*

Inflatie door euro niet

DNB onderzoekt prijseffecten euroconversie

Zes van de tien consumenten zijn beducht voor prijsstijgingen door de euroconversie. Ze verwachten dat winkeliers de omgerekende bedragen voor hun producten naar boven gaan afronden en dat het leven vanaf 1 januari 2002 dus een stuk duurder zal worden. Onderzoek van DNB wijst echter uit dat angst vooralsnog onnodig is.

Erica Verdegaal

Winkeliers kiezen vaak verkoopprijzen die lekker klinken. Een videocamera staat bijvoorbeeld voor NLG 2490 aangeprezen, terwijl een paar sokken NLG 17,90 kost en een reep chocola voor NLG 1,49 de deur uit mag. Althans, tot en met 31 december van dit jaar. Want vanaf 1 januari 2002 betalen we met euro's. En dat kan de prijskaartjes beïnvloeden. Mooie guldenprijzen – psychologische prijzen – zijn omgerekend in euro's namelijk ineens foeilelijk. De genoemde videocamera zou EUR 129,91 moeten kosten, de sokken EUR 8,12 en de reep 68 eurocent. Zullen winkeliers dat soort prijzen aanpassen? Bijna zes van de tien consumenten, zo blijkt uit de laatste halfjaarlijkse euro-enquête van DNB, vreest dat detaillisten de omgerekende bedragen simpelweg gaan afronden naar boven, en dat het leven dus stukken duurder wordt. Hebben ze gelijk? Volgens dr. Ad Stokman, stafadviseur van de afdeling Wetenschappelijk onderzoek en econometrie van DNB, neemt DNB de vrees van consumenten en bedrijven serieus, maar, zo zegt hij 'vooralsnog is er geen aanleiding om ongewenste prijsstijgingen te vrezen'.

Stokmans bewering stoelt op onderzoek. Naast de halfjaarlijkse euro-enquête onder burgers en bedrijven – er zijn er inmiddels elf geweest – startte zijn afdeling afgelopen maart een brede studie naar de gevolgen van de euroconversie voor consumentenprijzen. Er komt onder meer een inventarisatie van de gevolgen van vergelijkbare gebeurtenissen elders in de wereld, een nauwkeurige analyse van de invoeringskosten en -baten

voor bedrijven, en een schatting van de aanpassingen van consumentenprijzen. Al die gegevens worden straks ingevoerd in diverse computermodellen om inflatieontwikkelingen te analyseren en te voorspellen. 'Ons belangrijkste doel is het nauwgezet volgen en in kaart brengen van de eventuele inflatoire druk van de euroconversie', legt Stokman uit. Maar als onderzoeker ziet hij boeiende neveneffecten. 'De euro-invoering is een gebeurtenis die qua omvang zijn weerga niet kent. Dit onderzoek geeft ons ook interessante informatie over het prijszettinggedrag van bedrijven en de reacties van consumenten op prijsveranderingen.'

Bemoedigend voorbeeld

Al eerder in de geschiedenis zijn consumentenprijzen in één klap gewijzigd. Zo ging het Verenigd Koninkrijk in 1971 over op het decimale stelsel. Vóór die stap bestond een Engelse pond uit 20 shillingen of 240 pennies. Stokman: 'Het publiek was indertijd zeer benauwd voor prijsverhogingen door de conversie. Uit onderzoek bleek echter dat prijsstijgingen uitbleven! Natuurlijk is de euroconversie niet geheel vergelijkbaar, want de Engelse pond zelf bleef gewoon bestaan. Maar het neutrale effect op de prijsontwikkeling vinden we wel bemoedigend.'

In eurolanden als Frankrijk en Oostenrijk vermelden detaillisten al langer dan wij de europrijzen op prijskaartjes en kassabonnetjes. 'Met hen en anderen wisselen we ervaringen uit over de eventuele effecten van die dubbele beprijzing op het prijspeil in die landen.' Ook BTW-verhogingen geven informatie

erg waarschijnlijk

over het psychologisch prijszettinggedrag van bedrijven, omdat zulke verhogingen, net als de euroconversie, mooie prijzen kunnen aantasten. 'Onze eerste berekeningen indiceren dat deze BTW-verhogingen niet hebben geleid tot extra prijsstijgingen bovenop de BTW-aanpassingen zelf.' Prijsstijgingen ontstaan door diverse oorzaken. Zo draagt de recente BTW-verhoging van 17,5 procent tot 19 procent dit jaar bij tot een stijging van de consumentenpreizen van naar schatting 0,6 procentpunt. Ook factoren als stijgende energieprijzen of loonkosten kunnen inflatie veroorzaken. Stokman: 'Met onze modellen kunnen we de verschillende bronnen van inflatie kwantificeren. Daaruit kunnen we afleiden of er bijzondere factoren in het spel zijn, zoals de euroconversie, die inflatie veroorzaken.'

Een belangrijk onderdeel van het onderzoek, waarbij een team van vijf DNB'ers is betrokken, betreft de invoeringskosten en -baten van de euroconversie voor bedrijven. De hamvraag is wat de consument daarvan gaat merken op zijn kassabon. 'We enquêteren bedrijven al enkele jaren naar hun verwachte invoeringskosten', legt Stokman uit. 'Inmiddels is ons beeld ervan vrij accuraat. De totale invoeringskosten schatten we op ruim zes miljard gulden. De vraag is nu in hoeverre bedrijven die kosten in de prijzen doorberekenen en hoe ze de doorberekening spreiden in de tijd.' Stokmans afdeling werkt aan verschillende scenario's. In het ergste, maar onwaarschijnlijke geval dat alle producenten alle kosten in één klap meenemen in de prijzen, zou dit jaar 0,5 procentpunt extra inflatie ontstaan. Stokman: 'Een realistischer scenario is dat de prijzen dit jaar met 0,2 of 0,3 procentpunt omhoog gaan door de euroconversie, maar dat ze volgend jaar gaan dalen.'

Scherpe concurrentie

Dalen? Dat moet zowel DNB als consumenten en bedrijven als muziek in de oren klinken. Stokman: 'Het prijsdrukkende effect van de euro-invoering krijgt weinig aandacht, maar bedrijven verwachten er aanzienlijke baten van. Als straks alles in de EMU in dezelfde geldsoort is geprijsd, ontstaat naar verwachting meer transparantie en concurrentie, waardoor de kostprijzen dalen.' Enquêtes onder bedrijven geven aan dat Nederlandse bedrijven op korte termijn jaarlijks zo'n twee miljard gulden voordeel van de euro verwachten, en op lange termijn jaarlijks zelfs zo'n zeven miljard ten opzichte van nu. Stokman: 'Uitgaande van het voorzichtige scenario van die twee miljard gulden zijn de invoeringskosten in drie jaar terugverdiend. Reken je echter met die zeven miljard, dan ben je veel sneller uit de kosten.'

Een in afgelopen maart gehouden enquête onder toonbankinstellingen moet licht werpen op de effecten van de euroconversie op psychologische prijzen. Immers, een winkelier die NLG 1,99 omrekent naar 99 eurocent, verhoogt die prijs met een alarmerende tien procent. Toch moeten we volgens Stokman de regulerende kracht van concurrentie niet onderschatten. 'Veel bedrijven ondervinden scherpe concurrentie. Ze kunnen hun prijzen niet zomaar verhogen, want hun klanten stappen dan naar een ander.' Het onderzoek van DNB gaat productsoorten uitwijzen die vaak psychologisch zijn geprijsd om ten slotte, uitgaande van enkele waarschijnlijke prijszettingsscenario's van bedrijven, de maximale inflatoire effecten op het hele consumentenpakket te becijferen. Stokman: 'Als de verwachte inflatie te hoog uitpakt, kan DNB tijdig waarschuwen. Daarnaast kan het Nationaal Forum voor de introductie van de euro druk uitoefenen op de branche-organisaties. Maar consumenten zelf zijn natuurlijk ook kritisch. Die betalen niet zomaar extra voor een product omdat de prijs zo mooi klinkt. Als de Consumentenbond trouwens excessieve prijsstijgingen op het spoor komt, brengen ze dat in de publiciteit. Daarop zit geen enkel bedrijf te wachten.'

Checks and balances bij

Buitenlandse kredietrisico's in kaart gebracht

Kredietverlening aan het buitenland is voor Nederlandse banken niet zonder risico. Een plotselinge machtswisseling of economische crisis kan de aflossing van uitstaande leningen direct in gevaar brengen. Om mogelijke crises in een vroeg stadium te onderkennen, voert DNB een intensief landenrisicobeleid. Hierin komt de internationale expertise van diverse Bankonderdelen samen.

Rutger Vahl

Het Nederlandse bankwezen is sterk internationaal georiënteerd en verstrekt voor miljarden aan kredieten aan opkomende markten. Het zijn regio's waar hoge rendementen kunnen worden behaald. Maar ook regio's waar het economische tij plotseling kan omslaan, zoals recente crises in onder meer Mexico (1994/95) en Zuidoost-Azië (1997/98) bewijzen. De gevolgen van dergelijke crises blijven zelden beperkt tot de regio, maar hebben – door de betrokkenheid van buitenlandse geldverstrekkers – vaak een mondiale impact. Om deze reden volgt DNB de kredietverlening door Nederlandse banken aan 'risicolanden' op de voet. Sinds de jaren zeventig gebeurt dit via het zogenoemde landenrisicobeleid, waarin drie Bankonderdelen samenwerken: Monetair economisch beleid (Meb), Export- en importgaranties (Exim) en Toezicht. De drie afdelingen bepalen eens in het halfjaar in nauw overleg met de banken de kredietwaardigheid van regio's en landen. Hieruit rolt een risicoclassificatie: hoe hoger het kredietrisico van een bepaald land wordt ingeschat, hoe meer voorzorgsmaatregelen banken moeten nemen bij het verstrekken van leningen. Grote schokken van een plotselinge financiële crisis worden zo onderzocht.

Het landenrisicobeleid is de laatste maanden sterk in beweging. Zo paste DNB per 1 januari de kredietregels voor com-

merciële banken aan. Een gevolg, stelt Barend van Amerongen van het directoraat Toezicht, van het steeds complexer worden van financiële stelsels. 'Tot voor kort moesten banken voor gebieden met risico op betalingsproblemen 'voorzieningen' treffen. Dit betekende dat banken, bij leningen aan deze landen, bij voorbaat een verlies moesten incalculeren. Voor extreem risicovolle gebieden kon die voorziening 65 procent of meer bedragen.' De banken waren niet erg gelukkig met de richtlijnen. Te streng, vonden zij. Van Amerongen: 'De voorzieningseisen waren vooral een boekhoudkundige maatregel die te rigide uitpakte. Zo gold de maatregel alleen voor landen met een *trackrecord* op het gebied van betalingsproblemen. Anticiperen op nieuwe situaties kon hierdoor lastig zijn. Bovendien kostten de voorzieningseisen de banken redelijk veel geld. Daarmee lag het gevaar op de loer dat de maatregel de buitenlandse kredieten onnodig duur zou maken. Dit was niet bevorderlijk voor hun concurrentiepositie, vonden de banken, en zou investeringen in opkomende markten en ontwikkelingslanden kunnen belemmeren. Een ongewenst neveneffect.'

Meer eigen verantwoordelijkheid

Bij het herziene landenrisicobeleid ligt het accent meer op de eigen verantwoordelijkheid van de banken. DNB deelt landen in vier risicocategorieën in. Bij risicoklasse 'o' is het risico te klein om aanvullende maatregelen te nemen. Voor de tweede en derde risicoklasse geldt geen voorzieningseis meer. Voor deze landen moeten banken nu een extra kapitaalbuffer achter de hand houden om mogelijke verliezen te dekken. Deze buffer, die goed aansluit bij de geest van de voorgenomen herziening van het Bazelse Kapitaalakkoord, loopt uiteen van 4 procent tot 24 procent of meer van het verstrekte krediet. Bij leningen aan landen in de hoogste risicoklasse moeten banken naast een kapitaalbuffer nog wél voorzieningen treffen. Nieuw is echter dat zij de hoogte hiervan tot op zekere hoogte zelf mogen inschatten. 'Het nieuwe beleid maakt het mogelijk meer vooruit te kijken', noemt Van Amerongen als voordeel van het nieuwe systeem. 'Landen die vroeger altijd netjes hun leningen afbetaalden, konden – ook al waren de economische parameters ongunstig – niet als risicoland worden geclassificeerd. Dat kan nu wel. Een verbetering is ook dat banken hun kredietrisico's zelf mogen wegen. Sommige soorten leningen worden nu

landenrisicobeleid

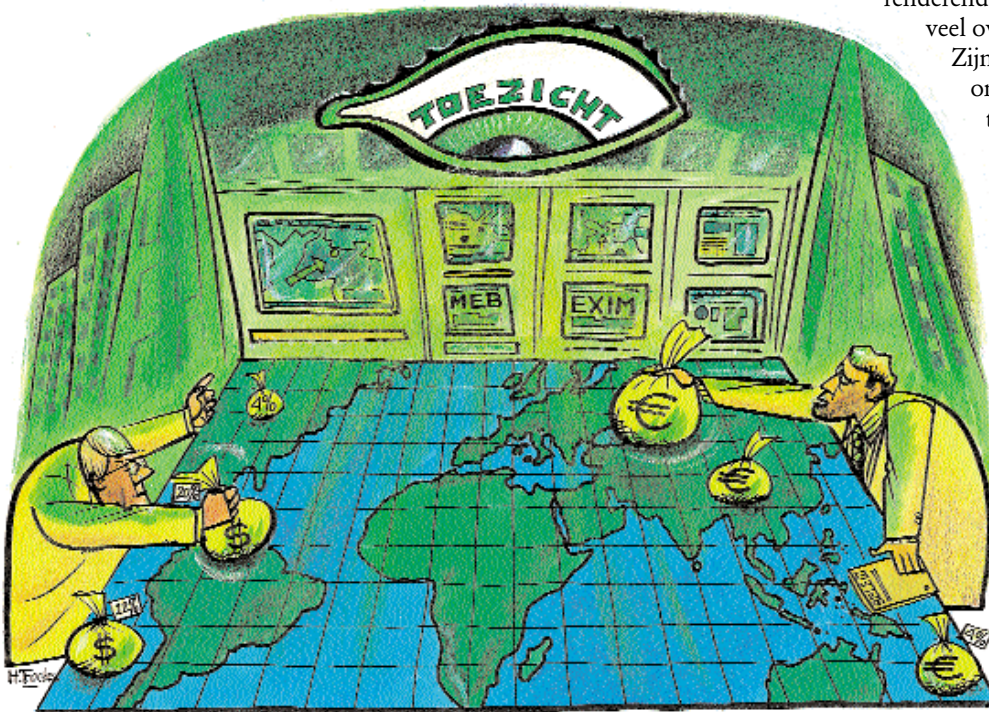
eenmaal sneller terugbetaald dan andere. Bepaalde risico's kunnen worden herverzekerd. Het spreekt voor zich dat banken dan minder reserves hoeven aan te houden, al toetst DNB die weging uiteraard wél.'

Toeval of niet, de aanpassing van het landenrisicobeleid werd dit jaar direct actueel. In februari kreeg Turkije te maken met een financiële crisis. Kort daarvoor had DNB het land in een hogere risicoklasse geplaatst, overigens ook mede naar aanleiding van een financiële crisis eind vorig jaar. 'Turkije is een land zonder betalingsproblemen in het verleden', zegt Aerd Houben, adjunct-afdelingsdirecteur bij Meb. 'Toch bleek uit onze analyses dat bepaalde indicatoren in hun economie al langere tijd minder gunstig waren. De inflatie bleef bijvoorbeeld hoog bij een vaste wisselkoers. Dat leidt tot verzwakking van de concurrentiepositie en een tekort op de betalingsbalans. Wij vonden dus dat extra voorzichtigheid op zijn plaats was. Al hadden we nooit kunnen voorspellen hoe snel het onderwerp actueel zou worden.'

Het verzamelen en analyseren van data op basis waarvan risico's geassocieerd kunnen worden is een taak van Meb en

Exim bij het landenrisicobeleid. De afdelingen vullen elkaar goed aan, omdat beide hun gegevens ontleen aan verschillende bronnen. Zo heeft Meb vooral goede ingangen bij het IMF en de Bank voor Internationale Betalingen (BIB) in Bazel. Exim is bijzonder thuis in de wereld van de exportkredietverzekeringen waar het *raten* van landenrisico's van opkomende markten standaard is. De kracht van het landenrisicobeleid is dan ook, zo zijn de betrokkenen het eens, het systeem van uitgebreide *checks and balances*. 'Wij kijken vooral naar de duurzaamheid van economische ontwikkelingen in gebieden waar zich mogelijk betalingsproblemen kunnen voordoen', licht Houben de rol van Meb toe. 'Op basis van een groot aantal indicatoren maakt Meb een kwalitatieve analyse van de economische situatie. Modellen alleen zijn niet afdoende. Crises laten zich namelijk niet alleen op basis van modellen voorspellen, met name wanneer nieuwe elementen een rol spelen. Zoals de zwakte van het bankwezen tijdens de Azië-crisis.' Tegen deze achtergrond neemt Meb sinds een halfjaar ook de financiële sector in probleemlanden systematisch onder de loep. Houben: 'De financiële sector vormt steeds meer het hart van opkomende markten. De mate waarin banken kampen met slecht renderende kredieten, zegt bijvoorbeeld veel over de kracht van het bankwezen.'

Zijn financiële markten voldoende ontwikkeld om grote stromen buitenslands kapitaal te absorberen? Is het toezicht sterk? Dat verkleint de kans op een financiële crisis. Tot slot proberen we ons ook uit te spreken over het besmettingsrisico: de kans dat een crisis van het ene risicoland overslaat naar het andere. Dit is moeilijk vast te stellen en vereist een grondige kennis van alle handels- en financiële relaties. Ook proberen we economische structuren van verschillende landen te vergelijken. In alle eerlijkheid moeten we echter toegeven dat het vaststellen van besmettingsrisico's nog in de kinderschoenen staat.'

Modelmatige benadering

Bij Exim is het beoordelen van landenrisico's aan de orde van de dag. Het betalingsrisico op een debiteur in een bepaald land, waarvoor Nederlandse exporteurs en banken een kredietverzekering aanvragen, wordt immers voor een belangrijk deel bepaald door het landenrisico. Volgens senior beleidsadviseur Arjen van Dijkhuizen staat Exim midden in de internationale *rating* wereld. 'Wij maken bijvoorbeeld deel uit van de OESO landenrisico-deskundigen, die periodiek het landenrisico van ongeveer honderdvijftig opkomende markten inschatten. Met behulp van een internationaal erkend landenrisicomodel wordt aan deze landen zowel een economische als een betalingsscore toegekend. Daarover vindt discussie plaats, waaruit vervolgens een classificatie rolt op een schaal van een tot zeven. Deze *rating* wint in de internationale financiële wereld aan gewicht. Zo wil het Bazels Comité er gebruik van maken in het kader van het nieuwe Kapitaalakkoord.'

Een ander overlegorgaan waarin Exim zitting heeft, is de Club van Parijs. Overheden en schuldenlanden onderhandelen hierin over eventuele schuldsanering. Van Dijkhuizen: 'Dit overleg levert soms nuttige aanvullende gegevens op over bijvoorbeeld het betalingsgedrag van landen. Het gaat om informatie waar andere Bankonderdelen moeilijker toegang tot hebben. Een goed voorbeeld is het geval van Venezuela, dat een paar jaar geleden speelde. Op het eerste gezicht leek het macro-economische beeld van dit land vrij rooskleurig doordat de olieprijs stegen. Uit de vergaderingen van de Club van Parijs wist Exim echter dat Venezuela desondanks zijn externe betalingsverplichtingen moeilijk nakwam als gevolg van de

bureaucratie: veel aflossingen op buitenlandse schulden moesten door het parlement worden goedgekeurd. Dat plaatste het betalingsrisico in een ander daglicht.'

Het landenrisicobeleid is allerm minst star, maar wordt voortdurend aangepast aan de ontwikkelingen van de financiële markten. Uit elke crisis wordt lering getrokken. Barend van Amerongen van Toezicht benadrukt daarnaast het samenspel met de commerciële banken. 'Het is natuurlijk niet zo dat DNB alleen maar voorschrijft wat risicolanden zijn. Dit gebeurt in overleg. Bovendien weten banken ook zelf bijzonder goed wat er speelt in probleemgebieden. Logisch, want het is per slot van rekening hun eigen geld dat in het buitenland uitstaat.' Het halfjaarlijkse overleg met de Nederlandse Vereniging van Banken over de risicoclassificatie van landen verloopt dan ook meestal vrij soepel. 'We zijn het over de meeste landen snel eens', aldus Van Amerongen. 'Maar het kan wel eens gebeuren dat de commerciële banken de risico's wat minder hoog inschatten dan DNB. Turkije was hier een voorbeeld van. Achteraf zijn we uiteraard blij dat we onze poot in deze toch stijf hebben gehouden.'

De Nederlandse richtlijnen ten aanzien van het landenrisico zijn uniek; geen enkel land hanteert nog het systeem van kapitaalreservering. Van Amerongen: 'Landenrisicobeleid is traditioneel voorzieningenbeleid, ook in andere landen. Dan zit je op het terrein van verslaggeving, fiscaliteit en wetgeving. De internationale verschillen zijn nog te groot om tot harmonisatie te komen. Nederland zet nu de eerste stap naar kapitaalbuffers als instrument van het landenrisicobeleid. We zouden het zeker toejuichen als andere landen deze stap zouden volgen.'

Van soeverein tot debiteurenrisico

Bij het landenrisicobeleid onderscheidt DNB drie typen betalingsrisico's:

Soeverein risico: de kans dat een staat weigert om nog buitenlandse leningen af te lossen. Een dergelijk land zal zich onherroepelijk in een totaal internationaal isolement manoeuvreren.

Transfer risico: de kans dat een land kapitaalrestricties invoert waardoor bijvoorbeeld bedrijven leningen niet meer in buitenlandse, maar alleen nog in de nationale valuta kunnen afbetalen.

Collectief debiteurenrisico: de kans dat hele sectoren hun kredieten niet meer kunnen aflossen als gevolg van dezelfde oorzaak. Een collectief debiteurenrisico hangt vaak samen met chaos-scenario's, veroorzaakt door bijvoorbeeld oorlogen, sociale onrust of een falend economisch beleid.

Kiezen is niet altijd nodig

Onlangs werd ik uitgenodigd om te spreken op een conferentie over de euro en de ECB. Om de discussie te verlevendigen was een aantal stellingen geformuleerd. Eén ervan luidde: 'Ik heb liever twaalf procent inflatie en democratie dan twee procent inflatie zonder democratie.' Dit laat aan duidelijkheid niets te wensen over: er moet worden gekozen tussen democratie en inflatie. Tussen de regels door wordt ook bedoeld: in Europa is met het oprichten van de volledig onafhankelijke ECB gekozen voor een relatief lage inflatie ten koste van de democratie.

Laat mij ook maar duidelijk zijn: deze stelling slaat de plank volledig mis. Dat is jammer, want de rol van een onafhankelijke centrale bank in een democratie is een belangrijk onderwerp. In heel veel landen op de wereld is er de laatste decennia voor gekozen om de centrale bank onafhankelijk van de politiek te maken. In de praktijk

blijkt namelijk steeds opnieuw dat politici zich bij hun beslissingen vaak baseren op een tijdshorizon die niet verder gaat dan de volgende verkiezingen. Daarom zullen ze ertoe geneigd zijn een lagere rente te willen hebben dan voor het handhaven van prijsstabiliteit nodig is. Als ze zelf over de rente beslissen of invloed hebben op de centrale bank, zal een te lage rente de te verwachten uitkomst zijn. De ervaring over de hele wereld en de economische theorie leren dat het resultaat slechts kortstondige economische groei is. Op niet al te lange termijn dooft dit stovuur volledig en blijft alleen hogere inflatie als tastbaar effect van dit beleid over. Tel uit je winst.

Politici hebben daarom geleerd dat het verstandig is om het beslissen over de rente over te laten aan een onafhankelijke centrale bank. In een democratie dient dat natuurlijk in de wet te worden verankerd. Er moet daarbij ook worden aangegeven wat precies de taak is van die onafhankelijke centrale bank en hoe ze tegenover de politici en de burgers verantwoording moet afleggen over het uitvoeren van die taak.

Dit is precies wat in Europa is gedaan. De wet is in dit geval het Verdrag van Maastricht, dat getekend is door alle overheden van de vijftien landen van de Europese Unie. Het is bovendien goedgekeurd door de parlementen van alle betrokken landen, in sommige landen na een referendum. De opdracht van de ECB is gedefinieerd in het Verdrag. Deze luidt dat de primaire taak van de ECB het handhaven van stabiele prijzen in het eurogebied als geheel is.

Het Verdrag legt ook gedetailleerd vast hoe de ECB verantwoording moet afleggen over het gevoerde beleid. Kort gezegd komt het erop neer dat de ECB een uitgebreide rapportageplicht heeft. Ze dient onder meer een jaarverslag en kwartaal-

berichten te publiceren over haar activiteiten. Overigens heeft de ECB zelf besloten wat dit betreft verder te gaan dan het Verdrag voorschrijft. Zo publiceert ze maandelijks een rapport en houdt ze maandelijks persconferenties waarover uitgebreid verslag wordt gedaan op de website van de ECB (www.ecb.int). Voorts wordt op talloze andere manieren, zoals in interviews en speeches, het beleid uitgelegd.

Een zeer belangrijk onderdeel van de verantwoordingsplicht van de ECB zijn de hoorzittingen van het Europese Parlement met de directieleden van de ECB. In de praktijk vinden deze ieder kwartaal plaats met Duisenberg. Van deze hoorzittingen wordt uitgebreid verslag gedaan op de websites van de ECB en het Europese Parlement en door de Europese pers. Daarnaast licht Duisenberg het jaarverslag van de ECB toe in een zitting van het Europese Parlement.

De interessante vraag is dus niet hoe te kiezen tussen centrale bankonafhankelijkheid en democratie, maar wat de beste manier is om ze te combineren. In Europa is deze combinatie naar mijn mening goed gelukt. Ik geef toe dat over de manier om beide zaken met elkaar te combineren een goed debat mogelijk is. Mijn reactie op de stelling die mij is voorgelegd, kan echter simpel zijn: 'In Europa hoeven we helemaal niet te kiezen. We kunnen het allebei tegelijk hebben: een lage inflatie én democratie.'

Lex Hoogduin, adviseur van de president van de Europese Centrale Bank

Nederland maakt zich op voor €-day

Met ingang van 1 januari 2002 is de euro wettig betaalmiddel. Via een zorgvuldig opgesteld scenario leeft Nederland en Europa toe naar €-day. DNB magazine zet op een rijtje wat er dit jaar staat te gebeuren.

Hetty Bruinse

De Nederlandsche Bank zal 2,8 miljard euromunten in circulatie brengen met een waarde van EUR 750 miljoen. Dit komt neer op één kilo muntgeld per Nederlander. Voor de huidige zes guldenmunten komen acht euromunten in de plaats: van 1, 2, 5, 10, 20 en 50 eurocent en van 1 en 2 euro. Per Nederlander brengt DNB ongeveer 25 eurobiljetten in omloop. In totaal 360 miljoen stuks. Waar wij nu zes verschillende biljetten kennen, zullen er straks zeven zijn, te weten van 5, 10, 20, 50, 100, 200 en 500 euro.

Er moeten 380 miljoen guldenbiljetten en drie miljard guldenmunten uit circulatie worden gehaald. Van de zes miljard guldenmunten die ooit in omloop zijn gebracht, komt tijdens de euro-omwisseling naar schatting slechts de helft terug. Binnen één maand na €-day moet de gulden plaatsmaken voor de euro – in de praktijk zal een week na €-day 75 procent van alle contante betalingen in euro's plaatsvinden.

Eurovragen beantwoord

'Waarom wordt er geen rekening gehouden met de kleine middenstander?' vraagt bloemist Jan van Slooten (53) zich af. Hij heeft al twintig jaar zijn bloemenzaak in stadsdeel Watergraafsmeer in Amsterdam. 'Ik moet aanzienlijk investeren in de euro. Zo moet er een nieuwe kassa komen, nieuwe pinapparatuur en noem maar op. Ik heb het gevoel dat de grootste last op de smalste schouders terecht komt.'

Antwoord:

Er wordt wel degelijk rekening gehouden met de kleine middenstander. Als enig euroland biedt Nederland namelijk de service aan de detailhandel dat euromunten worden bezorgd en guldenmunten weer worden opgehaald. Per ingeleverde zak gulden krijgt de winkelier 11 euro retour.

Ine Vrijmoet (53) uit Oss, Agnes Overmeer (55) uit Nijmegen en Lennie de Graaf (56) uit Amsterdam zijn een dagje de hoofdstad aan het verkennen. We treffen hen op de Albert Cuyp. De Graaf: 'De euro? Nee, willen doe ik 'm niet, maar ja, we moeten meegaan met de vaart der volkeren. Ik ben al lang blij dat Beatrix nog op de munt staat!' De dames vragen zich af hoe ze vertrouwd kunnen raken met de euro, als ze die pas in januari volgend jaar in handen krijgen. 'Vooral voor ouderen lijkt dit gewenningsproces me erg moeilijk', aldus De Graaf.

Antwoord:

Om te voorkomen dat de eurobiljetten op grote schaal zullen worden nagemaakt, is besloten de eurobiljetten bij het begin van de chartale omwisseling, in januari 2002, in omloop te brengen. Wel hebben consumenten vanaf medio december de mogelijkheid euromunten in hun bezit te krijgen. Via een tegoedbon kunnen ze een setje euromunten ophalen ter waarde van NLG 8,55 (EUR 3,88). Het pakket bevat één exemplaar van elke nieuwe munt: de 1, 2, 5, 10, 20 en 50 eurocent en 1 en 2 euro. Bovendien kunnen ze voor NLG 25 een consumentenpakket kopen om alvast een voorraadje wisselgeld in handen te hebben.

Tijdsbalk euro-omwisseling

1 juli 2001

€ Artikelen in winkels worden zowel in guldens als in euro's geprijsd; de dubbele prijs staat op het artikel zelf of op het schap.

1 september 2001

€ Toonbankinstellingen* krijgen van hun bank een mailing over het bestellen van euromunten.

€ Voor trainingsdoeleinden zijn via de banken eurobiljetten en -munten verkrijgbaar.

30 september 2001

€ Laatste dag waarop toonbankinstellingen* een startvoorraad euromunten en -biljetten kunnen bestellen.

15 oktober 2001

€ Start van de actie 'Lever uw opgepote guldens in'. Het publiek wordt opgeroepen om opgespaarde tegoeden uit sokken, jampotten en spaarvarkens in te leveren. De tegenwaarde wordt op de bankrekening gestort.

1 december 2001

€ Start grootschalige levering munten en biljetten aan grote toonbankinstellingen**.

medio december 2001

€ Begin december krijgt het publiek een informatiepakket met een waardebon toegestuurd. Met deze waardebon kan het publiek vanaf medio december een gratis eurokit afhalen ter waarde van EUR 3,88 (NLG 8,55)

€ Om per 1 januari 2002 over voldoende wisselgeld te beschikken, kan het publiek vanaf 15 december pakketten met euromunten kopen. Dit consumentenpakket heeft een waarde van EUR 11,35 (NLG 25).

€ Toonbankinstellingen* kunnen bestelde eurobiljetten bij hun bank ophalen.

27, 28 en 29 december 2001

€ TPG levert bestelde euromunten af bij toonbankinstellingen*.

31 december 2001

€ Laatste dag waarop toonbankinstellingen* bestelde eurobiljetten bij hun bank kunnen ophalen.

€ Toonbankinstellingen* kunnen euromunten nabestellen tot 28 januari 2002.

1 januari 2002 (€-day)

€ De euro is wettig betaalmiddel. Vanaf deze dag worden in alle landen in het eurogebied eurobankbiljetten en -munten in omloop gebracht.

€ Guldens worden zo snel mogelijk uit circulatie gehaald.

€ Alle bank- en girorekeningen worden omgezet in euro's.

€ Betalen met pin, chip of creditcard gaat voortaan in euro's.

€ Consumenten betalen zoveel mogelijk in euro's.

€ Vanaf 00.00 uur uitsluitend in euro's pinnen en chippen.

€ Geldautomaten geven uitsluitend euro's af.

€ Toonbankinstellingen geven wisselgeld in euro's.

27 januari 2001

€ Laatste dag waarop de gulden wettig betaalmiddel is. Winkeliers stoppen met het vermelden van prijzen in guldens.

€ Laatste dag waarop toonbankinstellingen* euromunten kunnen nabestellen.

11 februari 2002

€ Laatste dag waarop toonbankinstellingen* guldenmunten kunnen laten ophalen.

1 maart 2002

€ Ook in andere landen die de euro invoeren heeft de bestaande munteenheid (bijvoorbeeld de Franse franc, de Duitse mark) de hoedanigheid van wettig betaalmiddel verloren.

€ Laatste dag waarop men bankbiljetten uit andere eurolanden kan inleveren bij de banken.

1 april 2002

€ Tot deze datum kan het publiek bij de eigen bank kosteloos guldens op de eigen rekening storten of omwisselen voor euro's. Tot deze datum kan men bankbiljetten uit andere eurolanden inleveren bij banken.

€ Tot deze datum worden acceptgiro's en girale betalingen van het publiek in guldens nog verwerkt.

1 januari 2007

€ Tot deze datum kan men nog guldenmunten bij DNB inleveren.

1 januari 2032

€ Tot deze datum kunnen guldenbiljetten bij DNB ingeleverd worden.

* Geldt alleen voor toonbankinstellingen die van fijndistributie gebruik maken

** Geldt alleen voor toonbankinstellingen die een contract met een waardetransporteur hebben, en dus geen gebruik maken van fijndistributie

Isabel Wierink (49) en dochter Marige Wierink (20) uit Amsterdam verwachten wel dat het wennen zal zijn aan de euro. 'Maar we hebben wel vertrouwen in de nieuwe munt. Het zal handig zijn, wanneer we onze familie in Spanje zullen bezoeken. Geen gedoe meer met geld omwisselen. Ik ben wel benieuwd of door afronding de prijzen hoger uit gaan vallen', vraagt Wierink senior zich af.

Antwoord:

DNB is momenteel bezig met een onderzoek naar dit soort prijseffecten. De eerste conclusie die uit dit onderzoek kan worden getrokken zijn dat prijsstijgingen door de invoering van de euro niet waarschijnlijk zijn. Zie verder ook het artikel hierover op pagina 6.

Wie verzorgt de euro-omwisseling in Nederland?

Het Ministerie van Financiën heeft de Nederlandsche Bank opgedragen de euro-omwisseling in goede banen te leiden. Voor de regie heeft DNB een speciaal projectbureau geformeerd, het Bureau Euro Omwisseling (BEO). Onder leiding van BEO is een scenario opgesteld voor de euro-omwisseling. Hierbij is nauw samengewerkt met de belangrijkste betrokken partijen: het bankwezen, de 'toonbankinstellingen' (detailhandel, horeca, openbaar vervoer en dergelijke), overheidsinstellingen en waardevervoerders.

Wanneer worden winkeliers bevoorrad met euromunten en eurobiljetten?

Klanten van waardevervoerders (6.000 bankkantoren en 18.500 grotere toonbankinstellingen) worden in december 2001 bevoorrad met euromunten en -bankbiljetten.

Kleinere toonbankinstellingen moeten voor hun eurobankbiljetten naar hun eigen bank. Euromunten worden bij deze instellingen op bestelling aan huis bezorgd via fijndistributie.

Waar kan ik terecht met valuta uit de overige eurolanden?

Tot 1 april 2002 kan men bankbiljetten uit de overige eurolanden in Nederland omwisselen bij de banken en bij DNB (gratis). Daarna kan dit alleen nog bij de centrale bank in het land van herkomst.

Zal de euro-omwisseling wel veilig verlopen?

De euro-omwisseling moet niet alleen snel en soepel, maar ook veilig verlopen. Het georganiseerde transport van eurobankbiljetten vindt – net als nu bij de guldenbiljetten – uitsluitend plaats via waardevervoerders. Waardevervoerders transporteren ook een deel van de euromunten. De distributie van de euromunten onder de toonbankinstellingen die geen klant zijn van het waardevervoer, wordt verzorgd door TNT Post Group (TPG). TPG zet hierbij 55 trucks en 1.000 kleinere bestelauto's in. Er worden aanvullende maatregelen getroffen om dit vervoer veilig te doen plaatsvinden. Overigens is het evident dat misdaad hier niet loont. Het gewicht van de munten is te groot, de vervoerde hoeveelheden per rit zijn beperkt en de waarde is te gering.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken, de politie, de Nederlandsche Bank, de commerciële banken, detailhandelsorganisaties en waardevervoerders werken nauw samen bij het nemen van speciale beveiligingsmaatregelen aan het eind van 2001 en begin 2002.

Hoe verloopt de euro-omwisseling in andere landen?

De chartale omwisseling verloopt in Nederland sneller dan in de rest van het eurogebied. Onze duale periode (waarin zowel de euro als gulden wettig betaalmiddel zijn) duurt bijna vier weken. Zondag 27 januari 2002 is de laatste dag waarop met gulden kan worden betaald. In acht andere eurolanden loopt de periode van dubbele circulatie door tot 28 februari. Dit is het geval in België, Griekenland, Spanje, Italië, Luxemburg, Oostenrijk, Portugal en Finland. In Ierland loopt de duale

De chartale omwisseling verloopt in Nederland sneller dan in de rest van het eurogebied

periode tot en met 9 februari, en ook in Frankrijk kan men nog tot in de tweede helft van februari met Franse francs betalen. De Duitse munten en bankbiljetten zijn weliswaar direct vanaf €-day geen wettig betaalmiddel meer, maar banken en winkels zullen de Duitse mark nog tot en met 28 februari accepteren. Ook in de praktijk zal de chartale omwisseling in ons land het kortste duren. De verwachting is dat reeds een week na €-day 75 procent van alle contante betalingen in euro's zal plaatsvinden.

Waar is meer informatie over de euro verkrijgbaar?

Voor algemene informatie over de euro kunt u terecht bij de eurolijn van het Nationaal Forum voor de introductie van de euro (0800-1521 of www.euro.nl). Voor specifieke informatie over de invoering van de euromunten en eurobiljetten kunt u terecht bij de Nederlandsche Bank (020-524 1999). U kunt uw vragen ook stellen via info@dnb.nl.

DNB vereenvoudigt rapportagesysteem

Minder rompslomp voor bedrijven en banken

Het ingewikkelde rapportagesysteem waarmee DNB maandelijks de betalingsbalans opmaakt, gaat op de helling. Binnenkort kunnen bedrijven hun gegevens over buitenlandse transacties rechtstreeks aanleveren bij DNB. Daarnaast is in de meeste gevallen een totaaloverzicht voldoende. Het nieuwe systeem levert bedrijven en vooral banken tijdswinst op.

Rutger Vahl

Een berg zand die in hink-stapsprong wordt aangeleverd. In deze bewoordingen spreekt de afdeling Sir (Statistische informatie en rapportages) over de honderdduizenden gegevens, waarmee DNB de betalingsbalans moet opmaken. Maandelijks stromen de gegevens uit alle hoeken van het bedrijfsleven naar DNB. Het is gedetailleerde informatie over alle buitenlandse transacties van bedrijven. Zand? Slechts een fractie van alle gegevens is werkelijk relevant voor het opmaken van de betalingsbalans. Hink-stapsprong? De gegevens zijn niet rechtstreeks afkomstig van de bedrijven zelf, maar worden aangele-

verd door hun banken. Voor hen betekent deze intermediaire rol een ongewenste administratieve belasting.

Dit moet beter kunnen, vinden zowel banken, bedrijfsleven als DNB. De afgelopen maanden is bij zo'n vijftientig bedrijven getoetst. De eerste resultaten zijn positief. In de nieuwe opzet rapporteren bedrijven zonder tussenkomst van hun banken zelf aan DNB. Een belangrijke verbetering is ook dat de informatie niet meer post voor post nodig is, maar kan worden getotaliseerd. Dit directe rapportagesysteem levert bedrijven en banken zodoende een aanzienlijke tijdsbesparing op.

Het huidige rapportagesysteem is een erfenis uit het verleden. In vroeger dagen mocht je als particulier bedrijf niet zo-

Links op de foto Mark van Wersch, projectmanager van het nieuwe betalingsbalanssysteem Directe Rapportages (DRA). Rechts Coen Voormeulen, afdelingsdirecteur Statistische Informatie en Rapportages, de afdeling die onder meer de betalingsbalansstatistieken verzorgt.

maar geld overmaken aan of ontvangen uit het buitenland. Daarvoor diende DNB een vergunning te verlenen. Op basis van deze schriftelijke verklaringen kon worden bijgehouden hoeveel geld het land in- en uitging. Hoewel deze deviezenrestricties in de jaren tachtig zijn opgeheven, is de gedetailleerde rapportageverplichting gebleven. Met als gevolg dat de afdeling Sir nu maandelijks zo'n zeshonderdduizend gegevens over internationale transacties verwerkt. Slechts drie procent van alle data wordt daadwerkelijk gebruikt voor het opmaken van de betalingsbalans. De rest heet 'neutraal'; het zijn bijvoorbeeld internationale geldstromen die niets zeggen over de economische activiteit van Nederland tegenover het buitenland en die er voor Sir niet toe doen. 'Gebakken lucht' dus eigenlijk, die mede een gevolg is van de steeds complexer geworden betalingssystemen. Zo laten multinationals hun internationale transacties in toenemende mate via aparte *payment-factories* verlopen. Staat zo'n betalingsfabriek in Nederland, dan moet deze alle grensoverschrijdende transacties aan DNB rapporteren. Het merendeel daarvan zal geen enkele relatie met Nederland hebben en is dus 'neutraal'. Door de enorme groei van de internationale geldstromen is het volgen van alle afzonderlijke betalingen niet meer van deze tijd.

Bedrijfseigen gegevens

Het nieuwe systeem gaat alleen uit van gegevens die voor DNB relevant zijn. 'Neutrale' transacties hoeven niet meer gerapporteerd te worden. De praktijk leert dat ongeveer twintig procent van de bedrijven verantwoordelijk is voor zeventig tot tachtig procent van de data. Daarom hebben alleen de grootste ondernemingen in het nieuwe systeem een maandelijkse rapportageplicht. (Dit zijn er overigens nog wel zo'n tweeduizend.) Een aanvullende jaarsteekproef onder een paar duizend kleinere bedrijven zorgt ervoor dat DNB zo'n vijftien procent van het veld overziet. Ruim voldoende om een betrouwbare betalingsbalans samen te stellen.

Dit zijn niet de enige veranderingen. Een aanzienlijke verbetering is ook dat een einde komt aan een dubbele rapportage. Tot nu toe verzamelen zowel het Centraal Bureau voor de

Een aanzienlijke verbetering is ook dat een einde komt aan een dubbele rapportage

Statistiek (CBS) als DNB gegevens over het goederenverkeer. In het nieuwe systeem zal het CBS naast goederencijfers ook de waarneming van het dienstenverkeer volledig op zich nemen. DNB concentreert zich alleen op het financiële verkeer. Zoals

gezegd kan daarbij worden volstaan met totaaloverzichten. Het gaat meestal om 'bedrijfseigen' gegevens: informatie die sowieso al wordt bijgehouden voor de eigen boekhouding. Hierdoor vormt de rapportageverplichting aan DNB naar verwachting slechts een beperkte extra administratieve belasting. Wel zullen de meeste bedrijven een eenmalige automatiseringsinvestering moeten doen om de informatie efficiënt te kunnen aanleveren. Maar is de ICT aangepast, dan wordt de maandelijkse rapportage in het ideale geval een kwestie van een simpele druk op de knop. Het zal bedrijven en banken hoe dan ook een hoop minder rompslomp geven.

Europees rapportagesysteem harmoniseren

Internet is het toverwoord. Door gebruik te maken van het web krijgt DNB alle gegevens op dezelfde manier aangeleverd. Deze kunnen hierdoor sneller en makkelijker worden verwerkt. Bovendien is het via een website eenvoudig om bedrijven steeds van het meest actuele nieuws te voorzien. Wel moet de beveiliging optimaal zijn, omdat de transactiegegevens van bedrijven concurrentiegevoelig zijn. Momenteel worden afdoende veiligheidsconstructies ontwikkeld. DNB hoopt dat de eerste ondernemingen eind dit jaar kunnen overschakelen op het nieuwe rapportagesysteem. DNB zal de komende maanden het land doortrekken om bedrijven te ondersteunen bij de omschakeling. In 2003 moet het totale Nederlandse bedrijfsleven op het nieuwe systeem zijn overgeschakeld.

Diverse europarlementariërs hebben opgeroepen het rapportagesysteem in Europa te harmoniseren. Toch is het moeilijk hiervoor de handen op elkaar te krijgen. Elk land werkt bij voorkeur met eigen systemen. Vooral bedrijven met meerdere Europese vestigingen is deze inefficiënte praktijk een doorn in het oog. DNB probeert nu (samen met de Europese Centrale Bank en het Europese Bureau voor de Statistiek) een uniform Europees rapportagesysteem voor multinationale ondernemingen te ontwikkelen dat sterk lijkt op het nieuwe Nederlandse systeem. Het wordt binnen afzienbare tijd getest bij een aantal multinationals. DNB moet daarbij voorzichtig te werk gaan. Het zal voor de centrale banken een hele klus worden om de historisch gegroeide systemen aan te passen aan zo'n multinationaal model.

Samen op weg naar €-day

Over acht maanden kan écht niemand er meer om heen: dan is €-day daar. Maar veel mensen en bedrijven zijn nu al in de ban van de euro. DNB *magazine* doet verslag van de golf van euroactiviteiten die door ons land gaat. In deel twee een blik achter de schermen bij Joh. Enschedé, de drukkerij waar de eurobiljetten momenteel in groten getale van de band lopen, een interview met de projectleider Euro van de Nederlandse Spoorwegen en een peiling van de euroverwachtingen onder reizigers op Rotterdam CS. ↗

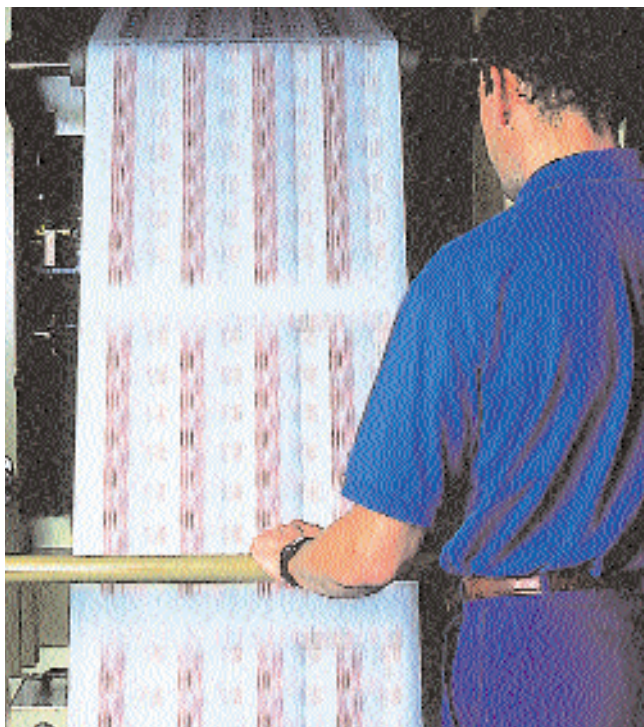
'De ECB legt de lat ho

Drukkerij Joh. Enschedé produceert een miljard

Er zijn in Europa elf drukkerijen die met elkaar veertien miljard eurobiljetten mogen produceren. De Haarlemse drukkerij Joh. Enschedé Holding neemt daarvan een kleine miljard voor haar rekening. Een gesprek met de president-directeur van de holding over deze 'eruptie van activiteit'.

Maaïke de Hon

'Het is een geweldige uitdaging om alle elf drukkerijen hetzelfde geld te laten drukken', steekt Kees Bruinstroop, president-directeur van Joh. Enschedé Holding, van wal. 'Dat is nog nooit ver-

In Europa maken de bankbiljettenpersen overuren.

toond en het betekent een enorme inspanning. Alle biljetten moeten in principe identiek zijn. Er zijn verschillen in de drukprocedures van de diverse landen. Eén van de zaken die daarbij moet worden bewaakt, is dat er zo gering mogelijke verschillen tussen de bankbiljetten mogen zitten. Zijn die er namelijk wel, dan is dat slecht voor het imago van de euro. Zichtbare verschillen zouden bovendien het vertrouwen van de consument in de euro ondermijnen. Het is de taak van de Europese Centrale Bank, de ECB, ervoor te zorgen dat de biljetten maximaal identiek zijn.'

Na de zomer van 1999 is Johan Enschedé in Haarlem van start gegaan met de productie. Dat begin verliep nogal stroef; de productie was maar mondjesmaat. 'De ECB hanteert het systeem dat een paar drukkerijen ieder een eurobiljet ontwikkelen', legt Bruinstroop uit. 'Zo zijn wij hoofdverantwoordelijk voor het 200 eurobiljet. Als de drukkerij daarmee klaar is, maakt zij een normvel waarin zij alle criteria waaraan het biljet moet voldoen nauwkeurig vastlegt. De volgende drukkers moeten aan die norm voldoen. In de loop van 2000 is de output gestaag verbeterd.

Niet alle gedrukte biljetten zijn ook al gesneden, geïnspecteerd en afgewerkt in bundels. Daar zit de *bottleneck* van het proces. 'Net als veel drukkerijen in Europa hebben wij de handmatige afwerking vervangen door machines. Ook dat procedé is moeizaam op gang gekomen. Er moest heel veel aan gecheckt en bijgesteld worden. Veel biljetten zijn dus al wel gedrukt maar nog niet afgewerkt. Gelukkig loopt op dit moment alles goed. Ik heb er alle vertrouwen in dat we binnen de afgesproken tijd, rond eind augustus, klaar zullen zijn met het produceren van de euro's voor DNB. In maart 2000, toen het nog niet zo goed liep, had ik daarover wel eens enige zorg. Dat hield ik voor mezelf, maar die zorg was er wel. 'Tjonge, hoe moet dat?' dacht ik dan.'

og'

eurobiljetten

Samen op weg naar €-day

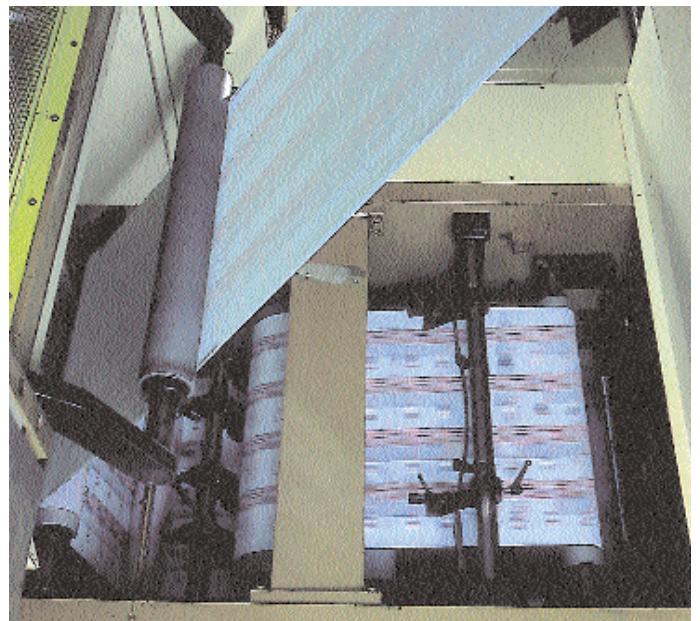
Verder internationaliseren

Behalve voor DNB produceert Joh. Enschedé ook euro's voor andere centrale banken. Bruinstroop: 'Wij zijn er heel trots op naast DNB andere cliënten te bedienen. Voor Joh. Enschedé is het drukken van bankbiljetten een kwart van de activiteit. Driekwart bestaat uit andere dingen, zoals het drukken van postzegels en ander drukwerk. Maar de bankbiljetten zijn wél een heel belangrijk vlaggenschip voor ons. We willen ook in de toekomst voort in bankbiljetten. Dat betekent dat we de onderneming verder moeten internationaliseren. De relatie met DNB is en blijft van levensbelang, maar de relatie met andere landen willen we ook versterken, en dus willen we uitblinken in alle kwalitatieve en *security* normen. Wat dat betreft is er voor ons bedrijf ook veel veranderd doordat we niet langer alleen met

'We hebben nu een eruptie van activiteit die een veelvoud van vroeger is'

DNB, maar ook met de ECB te maken hebben. Veel *audits*, zoals *security*, kwaliteit van de bedrijfsvoering en dergelijke, die ECB vereist, hebben wij in eerste instantie onderschat. De ECB legt de lat terecht heel hoog. Naast een aantal eisen aan de bankbiljetten, stelt zij ook eisen aan de kwaliteit van de bedrijfsvoering en aan *security*. Inmiddels zijn we voor alle examens geslaagd, maar daarvoor hebben we wel een aantal acties moeten uitvoeren. De ECB vereiste bijvoorbeeld dat we onze processen professioneler zouden documenteren. Onze medewerkers hebben over het algemeen een grote hoeveelheid dienstjaren en veel van de kennis bij Joh. Enschedé zat voornamelijk in de hoofden van de mensen. Wat dat betreft heeft de ECB ons met de neus op de feiten gedrukt en we hebben dat goed opgepakt.'

Het drukken van de euro's is in het najaar afgelopen. Dan valt het stil en dat is voor Bruinstroop aanleiding tot enige zorg.

'Sinds 1814 drukken wij de guldenbiljetten voor de Nederlandsche Bank. Beperkt hebben we ook wel eens wat voor de export gedaan. Maar al die productie was altijd over het hele jaar verdeeld. Nu hebben we een eruptie van activiteit die een veelvoud van vroeger is. De afgelopen jaren hebben we tientallen miljoenen geïnvesteerd in apparatuur en in mensen. Vóór de europroductie begon, werkten er bij de afdeling bankbiljetten ongeveer honderd mensen. Nu zijn het er zo'n tweehonderd.'

Uiteraard wil Joh. Enschedé die investeringen graag blijven benutten. Maar op dit moment is men nog vol enthousiasme bezig met het produceren van de 'munt van morgen'. Bruinstroop: 'Het drukken van de euro's is heel leuk. Het komt maar heel zelden voor dat je betrokken bent bij iets dat maatschappelijk zó relevant is. Iets dat zo ingrijpt in het leven van alle dag, van iedereen.'

NS al sinds jaar en dag met de euro bezig

Gerard Westerhof is projectmanager Euro bij de Nederlandse Spoorwegen. Hij luidde onlangs de noodklok over dreigende wachtrijen bij de NS-loketten en andere kassa's als mensen na 1 januari 2002 in onvoldoende mate met euro's betalen. Dat is niet onopgemerkt gebleven. Westerhof vindt dat de overheid, DNB en de banken de klachten serieus hebben genomen. Al blijft er altijd het nodige te wensen over.

De Nederlandse Spoorwegen zijn al sinds medio 1997 begonnen met de voorbereiding op de invoering van de euro. Volgens Gerard Westerhof, die als spin in het web waakt over de euroactiviteiten van tweederde van alle NS-onderdelen, loopt de NS nu dan ook voorop. 'In het begin legden wij veel contacten met bedrijven als Philips, Siemens, ABN-Amro, ING en Rabobank om zoveel mogelijk informatie te verzamelen. Inmiddels komen bedrijven bij óns om advies. Dat moedigen wij ook aan. De invoering van de euro brengt veel problemen met zich mee en weinig tijd om ze op te lossen. Bedrijven, zelfs concurrenten van elkaar, zijn daardoor vrij open tegenover elkaar, want niemand heeft er baat bij als het niet goed verloopt. Het omschakelingsproces bij de NS gaat in stappen. 'Alles in één keer doen is een te risicovolle operatie. Daarnaast zijn er natuurlijk ook genoeg dingen die gewoon van tevoren gedaan moeten worden, zoals het opleiden van het personeel en het inlichten van de klant. De managers van het loketpersoneel en van de conducteurs hebben inmiddels hun personeel in grote lijnen geïnformeerd over wat er te gebeuren staat. Eind dit jaar volgen specialistische trainingen over hoe om te gaan met guldenbetalingen per 1 januari 2002, de echtheidskenmerken van het geld en dergelijke.'

Volgens de eurocoördinator vormen de interne omschakelingen, de communicatiecampagnes en de opleidingen niet het grootste probleem. Westerhof: 'De meeste zorgen maken wij ons over de gang van zaken bij de loketten tijdens de eerste dagen van januari 2002. Wanneer de mensen in die dagen in onvoldoende mate met euro's betalen, dreigen er lange wachtrijen te ontstaan – met alle gevolgen voor de omzet. Dat was de uitkomst van het rapport dat wij hebben opgesteld over de effecten van de euro op de verkoopprocessen van zowel de NS als van de overige toonbankinstellingen in Nederland en elders in het eurogebied. Daarin hebben we onder meer vastgesteld

hoe lang een transactie duurt wanneer nog met guldens wordt betaald. Bij onze Binnenlandloketten bleek de toegestane transactietijd van 30 seconden op te lopen naar zeker een minuut. Er werden zelfs twee minuten geklokt wanneer mensen een betaling wilden doen met tegelijkertijd guldens en euro's. Duizenden reizigers zouden bij het invoeringsscenario zoals dat er vorig jaar voorstond, geen kaartje kunnen kopen en niet of nauwelijks bediend worden bij onze kiosken en overige winkels op de stations, zo bleek uit een geavanceerd computersimulatiemodel.'

Westerhof liet het hier niet bij. Er is direct nagegaan wat de NS zelf kan doen om de mogelijke problemen het hoofd te bieden. Zo wordt er sinds begin dit jaar druk gestudeerd op maatregelen die soelaas kunnen bieden, zoals het bevorderen van het gebruik van de kaartautomaten, onder meer door er honderden extra te plaatsen en het stimuleren van het pinnen. Vervolgens is het rapport naar buiten gebracht. Westerhof: 'Omdat wij wisten hoe rampzalig het accepteren van guldenbetalingen per 1 januari voor ons zal uitpakken, hebben wij onderzocht hoeveel van de toonbankinstellingen in Nederland en in de EMU-zone met hetzelfde probleem te kampen zullen krijgen. Dat bleek voor driekwart van de 330.000 vestigingsplaatsen het geval te zijn. Er zijn er zelfs, zoals de kiosken op de stations en ticketverkoop op tram en bus, die normaal nog kortere afwikkelingstijden hebben en bij wie de problemen dus nog veel groter zullen zijn. Maar ook is al gebleken dat de supermarkten evenzeer in een grote misère terecht komen.'

Het rapport werd breed verspreid, mede omdat er direct gezorgd was voor een Engelse vertaling. 'De banken kennen het rapport en het is gezonden aan de ECB, de Europese Commissie, het Europe Parlement, de nationale banken, en de Ministers van Financiën. Het rapport heeft zijn uitwerking niet gemist. Zo schreef ECB-president Duisenberg ons terug dat hij dacht dat: 'u terecht de aandacht vestigt op het mogelijke probleem van langere wachttijden. Ik raad u daarom aan om, zo u dat nog niet heeft gedaan, in contact te treden met de instanties die in Nederland verantwoordelijk zijn voor het in omloop brengen van de eurobankbiljetten en -munten.'

En aldus geschiedde. 'We hebben contacten gelegd met de Nederlandsche Bank en het Ministerie van Financiën om gezamenlijk tot oplossingen te gaan komen. Dit begint nu de eerste resultaten af te werpen. Het Nationaal Forum voor de introductie van de euro (NFE) heeft ons toegezegd dat het openbaar vervoer in de publiekscampagne niet vergeten wordt. Zeker voor het openbaar vervoer is het van belang dat men direct met euro's en gepast betaalt. Daarnaast werkt Zalm aan nieuwe afspraken met de verzekeraars om hen ertoe te brengen dat zij ook de grote hoeveelheden eurowisselgeld straks willen verzekeren.'

Vooraf verheugd is Westerhof met de beslissing van het NFE dat verkopen op de bus en op de tram vanaf 1 januari uitsluitend in euro kan. 'Verder belangrijk nieuws is dat de banken zich inmiddels bereid hebben verklaard om over te gaan tot rui-

Samen op weg naar €-day

mere openstelling, helaas nog niet voor het publiek, op Nieuwjaarsdag. Wij zijn verheugd dat deze maatregelen blijken geven van de ernst waarmee overheid, DNB en banken zich over het oplossen van de problemen buigen.' De eurocoördinator is nu van mening dat 'het Nederlandse invoerings-scenario op een aantal punten beter is dan in de overige eurolanden'. Toch houdt Westerhof enige reserve. 'Er is een stap in

de goede richting gezet, maar de problemen zijn nog niet opgelost. Het frontloaden van eurobiljetten (het verstrekken van eurobiljetten aan het publiek vóór 1 januari 2002, red.) blijft een noodzakelijke maatregel. Ik weet me daarbij gesteund door een groot aantal andere organisaties, zoals de ouderenbonden, blinden, slechtzienden en gehandicapten, maar ook door de toonbankinstellingen en waardevervoerders.'

Begrip voor de wensen van de detailhandel

Het blijkt maar weer hoe goed het is dat alle partijen (banken, detailhandel, waardevervoerders) die met de introductie van de euro te maken hebben ook daadwerkelijk samen met de Nederlandsche Bank aan tafel zitten en zeer regelmatig overleggen. De introductie van de euro is immers een megaoperatie die alle Nederlanders aangaat.

Vanuit zowel het Ministerie van Financiën als vanuit de Nederlandsche Bank bestaat begrip voor de wensen van de detailhandel. Immers zij moeten nogal wat inspanningen verrichten om er voor te zorgen dat de consument op een goede manier geholpen wordt. Daarom zijn er diverse maatregelen genomen om dat proces te versoepelen, zoals meer biljetten van 25 gulden vlak voor de omwisseling in de automaten en relatief meer

eurobiljetten van lagere waarde direct na de omwisseling in de automaten, de fijnmazige distributie van muntgeld, de mogelijkheid tot de aanschaf van het consumentenpakket en de gratis verspreiding van de eurokit. Die afspraken hebben ertoe geleid dat alle banken en de grote detailhandel hebben toegezegd het consumentenpakket te verspreiden. Allemaal zaken die een snelle en soepele introductie van chartaal geld in Nederland vergemakkelijken.

De introductie van de chartale euro zal in Nederland sneller verlopen dan in andere landen. Wij verwachten dat – mede dankzij de genoemde maatregelen en de medewerking van de genoemde partijen – in de eerste maand al 75 % van de betalingen in euro's zal geschieden.

Reizigers op Rotterdam CS over de invoering van de euro

Saskia van Leden (51): 'Je mag me er best iets over vragen, maar mijn trein komt zo en die wil ik niet missen. Ik reis het hele land door met de trein en maak dan gebruik van de vijf retourenkaart, omdat ik steeds andere bestemmingen heb. Verwachten ze de eerste week van januari lange wachttijden? Nou ja, dan zal ik wel moeten wachten lijkt mij. Maar ik denk dat de NS dat allemaal wel goed zal regelen. Zelf krijg ik ook veel met de euro te maken. Ik doe de administratie voor een huisartsenpraktijk en heb dus veel met financiële dingen te doen. Dat zal dus behoorlijk wat aanpassing gaan kosten. Maar nu moet ik de trein in. Dág!'

Samen op weg naar €-day

Jeffrey Schouten (18): 'Als we in de pauze even naar de stad gaan, zoals nu, dan pak ik de trein. Ik zit op het mbo voor de detailhandel in Rotterdam-Alexander. Van de euro weet ik dat hij in 2002 wordt ingevoerd en dat ik er veel last mee zal krijgen. Vervelend met omrekenen! Wat deze gehaktstaaf in euro's kost? Even denken, NLG 2,75, dat is iets minder dan 1,5 euro. Op school is er nog niet veel aandacht aan besteed, alleen aan hoe je op de computer gulden kunt omrekenen in euro's. Voor de rest niet. En ik denk dat alles straks een beetje duurder wordt, doordat de bedragen in euro's afgerond moeten worden. Dat is balen natuurlijk. Hoeveel studiefinanciering ik dan krijg? Even kijken, zo'n 54 euro. Lijkt weinig hè?'

Ankie van Es (16): 'Ik zit in 4 havo, maar op school is er nog nauwelijks aandacht aan de euro besteed. Ja, bij economie af en toe, maar dat was maar heel oppervlakkig. Dat ging over... dat weet ik al niet meer. Ik denk niet dat het omrekenen zo moeilijk wordt. Daar wen je wel aan. Ik zit op zaterdag achter de kassa in een supermarkt. Dat zal wel even moeilijk worden. Nu zijn ze al bezig met het aanpassen van alle prijskaartjes en dergelijke en tegen die tijd worden we allemaal getraind in het omgaan met de euro. Ik vraag me alleen af hoe het met de kassaladen moet. Omdat je twee geld soorten krijgt, moet je toch iets van dubbele laden hebben. Maar dat past uiteraard niet in de kassa. Ik ben benieuwd hoe ze dat gaan oplossen. Verder vind ik het zelf heel fijn dat de euro er komt. Niet meer dat gedoe met omwisselen en rekenen als ik op vakantie ga.'

Meneer en mevrouw Jägers (65): Meneer: 'Ik ben bang voor de komst van de euro. Niet voor mij persoonlijk, want wij wonen in het zuiden van het land, heel dicht bij België en Duitsland, dus voor ons is het alleen maar fijn. Waar ik bang voor ben is voor inflatie, geldontwaarding. Er zijn zoveel landen

in de Europese Unie die economisch veel zwakker zijn dan wij, zoals Italië, Portugal en Griekenland. Ik vrees dat de euro daardoor minder sterk zal zijn dan de gulden. Wat het voor het spoor betekent, daar heb ik weinig verstand van. Dit is de eerste keer dat we met de trein naar Rotterdam gaan, omdat we nu dankzij de 65+ pas, gratis reizen hebben.'

Mevrouw: 'We doen vaak in Duitsland boodschappen, dus het omrekenen zal voor ons geen probleem zijn. Bovendien hoeven we dan niet meer altijd eerst te zorgen dat we genoeg marken op zak hebben. Nu wel, want als je in gulden betaalt, rekenen ze teveel. En de euro is twee Duitse mark waard, dus dat is straks juist heel makkelijk!'

Henk van der Lijde (44): 'Top. Ik vind het top dat de euro komt. Ja, ik heb gehoord dat de NS allerlei problemen verwacht. Maar dat moet de NS als groot bedrijf gewoon goed kunnen managen. En het moet zijn macht gebruiken om het frontloaden er door te krijgen. Dat kan de NS best. Ik denk dat het heel goed is dat de euro komt. Volgens mij zullen de prijzen er door onder druk komen te staan en dat lijkt me prima. Het is toch van de zotte dat we in Nederland bijvoorbeeld geen auto's meer kunnen ontwikkelen omdat alles in Nederland duurder is dan elders.'

Laat mij maar lekker werkeloos' en 'Straks doen computers al het werk alleen' zijn twee citaten uit het nummer 'Koos Werkeloos' van Klein Orkest. Het nummer ademt de sfeer van begin jaren tachtig, toen massa-ontslagen vielen in fabrieken die steeds meer met computergestuurde machines in plaats van met menselijke arbeidskrachten gingen produceren. De werkloosheid liep snel op en in de meeste sectoren was het moeilijk om een baan te vinden. Alle betrokken partijen in Nederland zagen dat het de verkeerde kant op ging en besloten gezamenlijk in te grijpen. In 1982 werd afgesproken dat de lonen in het vervolg nog slechts matig zouden stijgen. Het idee was dat op deze manier voorkomen kon worden dat arbeid zo duur zou worden dat bedrijven nog meer arbeid zouden vervangen door machines. In ruil voor minder loon zijn werknemers sinds 1982 ook korter gaan werken.

Het lijkt er op dat het beleid van loonmatiging zijn vruchten heeft afgeworpen. Nu, twintig jaar later, ziet de situatie er heel anders uit. De meeste bedrijven zitten te springen om mensen en wie graag een baan wil hebben, lijkt die zonder al te veel moeite te kunnen vinden. Aan het succesvolle beleid van de afgelopen twintig jaar zit echter ook een schaduwkant die de laatste tijd veel aandacht krijgt. In Nederland blijft de jaarlijkse stijging van wat per werknemer wordt geproduceerd al jaren achter bij de stijging in andere westerse landen. Deze zogenaamde arbeidsproductiviteit ligt weliswaar nog steeds op een relatief hoog niveau, maar dat zal niet lang meer duren als we blijven doorgaan op de ingeslagen weg. Omdat de groei van de economie en de welvaart grotendeels afhangt van de stijging van de arbeidsproductiviteit en het arbeidsaanbod, maakt men zich zorgen. Het arbeidsaanbod is de afgelopen jaren sterk gegroeid, maar voor de komende jaren lijkt de rek daar wat uit te zijn. Veel hangt dus af van wat er zal gebeuren met de arbeidsproductiviteit.

Dat de stijging van de arbeidsproductiviteit in Nederland is achterge-

bleven bij andere landen, heeft inderdaad alles te maken met het aan het werk helpen van voorheen werklozen. Een bedrijf dat mensen ontslaat, zal proberen juist die mensen de laan uit te sturen die niet erg productief zijn. Ook verliezen langdurig werklozen vaak een deel van de vaardigheden die zij als werkende nog wel hadden. Werklozen zijn hierdoor in het algemeen minder productief dan werkenden. Een beleid dat inzet op het aan het werk helpen van werklozen, zal de gemiddelde arbeidsproductiviteit dus verlagen. Ook de werktijdverkortings mag hierbij niet over het hoofd worden gezien. Hoewel mensen per gewerkt uur harder werken dan tevoren, geldt voor de meesten van ons nog steeds dat in een kortere werkweek minder werk gedaan kan worden. De arbeidsproductiviteit daalt dus als de werkweek wordt verkort van 40 naar 38 of zelfs 36 uur. Wat in Nederland is gebeurd, komt deels neer op het herverdelen van werk: veel mensen hebben gematigde loonstijgingen gekregen en zijn minder gaan werken, om zo anderen de kans te geven op betaald werk. Nu die 'anderen' bijna 'op' zijn, moeten we iets anders verzinnen.

Het beleid zou er nu op gericht moeten zijn in Nederland per werknemer meer te produceren. Daarmee zijn we terug bij het idee van Harry Jekkers en andere leden van

Klein Orkest om computers al het werk alleen te laten doen. Helaas lijkt dat moeilijk te worden in een diensteneconomie als de Nederlandse. In een autofabriek of elektriciteitscentrale is het tegenwoordig mogelijk om het meeste werk door computers en machines te laten doen, maar consultancy-werk of het voeren van monetair beleid kan ook tegenwoordig niet aan de computer worden overgelaten. Zoals de econoom William Baumol al heeft laten zien, is het hierdoor in een diensteneconomie moeilijker om productiviteitsstijgingen te realiseren dan in een meer industriële economie.

Hoe de productiviteit dan wel kan worden gestimuleerd, blijft daarom een belangrijke vraag voor de komende jaren. Hierbij moet men in gedachte houden dat Klein Orkest met de bewering dat 'Het gaat toch prima zo, gratis vrije tijd kado!' voorlopig ongelijk heeft.

Xander Tieman

Kingdom comin'

N.G. Pierson en de kwestie van de slavernij

Als twintigjarige bezocht Nicolaas Pierson het zuiden van de Verenigde Staten. Dankzij de in 1990 gepubliceerde correspondentie van deze veelzijdige handelsman, econoom, politicus én president van de Nederlandsche Bank (1885-1891) weten wij iets over de indrukken die hij daar opdeed op de katoenplantages. 'De slavernij kwestie' interesseerde hem 'magtig' maar na zijn reis wist hij er naar eigen zeggen evenveel van 'als de poes'.

Corry van Renselaar

Pierson had de Handelschool erop zitten en was de maanden ervoor in Liverpool geweest om de fijne kneepjes van de katoenhandel te leren. In de herfst van 1858 verliet hij de handelsmetropool aan de Mersey om per boot naar New York af te reizen. Daar verbleef hij een paar weken om er de katoenmarkt te verkennen, relaties aan te knopen en introducties te verzamelen voor zijn verdere reis naar het diepe zuiden. In deze contreien heerste *King Cotton*. Zijn macht was, alhoewel het noorden in snel tempo industrialiseerde en ook het westen steeds verder werd ontsloten, nog ongebroken. Katoen was – en bleef dat tot het uitbreken van de Amerikaanse burgeroorlog – het belangrijkste exportartikel van Amerika.

Drie maanden lang trok Pierson door de zuidelijke staten. Hij deed daar niet alleen de grote katoenbeurzen van Charleston, Savannah, Mobile en New Orleans aan, maar bezocht ook plantages

en slavenmarkten. Van de 'slavernij kwestie, die mij magtig interesseert' deed hij zijn ouders uitgebreid verslag. Daags na een bezoek aan een 'plantaadje' schreef hij hen op 9 december 1858 dat de slaven er 'allen zeer gelukkig en tevreden' uitzagen, ze 'goed gekleed' gingen en het voedsel dat zij kregen 'naar hun gezond uiterlijk te oordelen goed moet wezen'. Kortom, zij werden 'opperbest behandeld.' Verder vond hij dat Harriet Beecher Stowe, de auteur van 'De Negerhut van Oom Tom', de in 1852 verschenen aanklacht tegen de slavernij in de Verenigde Staten, 'de meest valsche voorstellingen' had gegeven. En dat was geen wonder ook, want Stowe had 'haar hele leven in den staat New York (...) doorgebracht, waar men evenveel van de slavernij ziet als in Europa.'

Een maand later heeft Pierson zich al zo met leven en denken van de zuiderlingen vereenzelvigd dat hij naar huis schrijft dat de 'afschaffing der slavernij in de Vereenigde Staten althans voor de

zwarten zelve het grootste ongeluk zou wezen' en dat 'God in Zijne Wijsheid een groot goed heeft doen ontstaan: waarom Hij de negers zoo geschapen heeft dat zij niet voor vrijheid geschikt zijn, kunnen wij evenmin beantwoorden als waarom Hij ze zwart geschapen heeft!' Woorden schieten hem tekort om de inferioriteit van de slaven te beschrijven.

Nicolaas Pierson

Verkoop van een slaaf. Naar een tekening van P.J. Benoit uit diens in 1839 gepubliceerde 'Voyage à Surinam'.

Progressieve liberaal

Bij deze regels aangekomen, zullen Piersons ouders, naar adem happend, de brief even terzijde hebben gelegd. In de vroom-christelijke kring van het Réveil waarin de familie zich bewoog, werd al enige jaren stevig gediscussieerd over de voors en tegens van de slavernij – in Nederlands West-Indië wel te verstaan. Dat had in 1853 geleid tot oprichting van de 'Vereeniging tot bevordering van de Afschaffing der Slavernij', onder voorzitterschap van G. Groen van Prinsterer. In het kielzog van Groen had ook vader Pierson zich bij de voorstanders van slavenemancipatie geschaard. Aan de oude heer was de subtiliteit dat Nicolaas door onderstreping aangaf dat hij zich tegen afschaffing van de slavernij in de Verenigde Staten kante, niet besteed. Per kerende post kreeg zoonlief de wind van voren. Slavernij was principieel onjuist en stond bovendien haaks op de beginselen waarop de VS in 1776 gegrondvest waren. Stond in de Onafhankelijkheidsverklaring niet dat *all men are born free and independent*? Hoewel Nicolaas in zijn brief van 5 februari 1859 inbond en toegaf dat slavernij een 'institution déplorable' was, handhaafde hij zijn standpunt. In Amerika kon de slavernij maar beter blijven bestaan, en dat vonden de slaven zelf ook, want, zo beweerde Pierson, 'voor eenige jaren stierf een vrijen neger hier in New Orleans, en liet dertigduizend dollars na. Hij bepaalde dat zijne

kinderen slaven zouden worden, omdat hij dien toestand het gelukkigst voor hen achtte.' De slavernijkwestie liet Pierson bij terugkeer in Amsterdam niet los. Daar zal niet alleen zijn vader voor gezorgd hebben, maar ook zijn 'onbeschrijflijke dorst naar waarheid'. Niet lang nadien moest hij bekennen 'nog net zooveel van de slavernij kwestie af te weten – wat het beoordeelen der zaak aangaat – als de poes.'

In Nederland staat de slavernij inmiddels hoog op de politieke agenda. Niets te vroeg, want Engeland had het systeem al in 1834 afgeschaft. In het aan Suriname grenzende Brits-Guyana was sedertdien de agrarische productiviteit sterk teruggelopen. Dat gaf de anti-abolitionisten een krachtig argument om de slavenemancipatie in het toch al zieltogende Suriname te bestrijden. Ook Pierson hanteerde dit economische wapen. Op zich was hij niet tegen afschaffing van de slavernij, maar dat kon alleen, zo werd hij niet moe te betogen, op voorwaarde van een lange overgangperiode met een stelstel van gedwongen arbeid.

Zo zou het uiteindelijk ook gaan. Op 1 juli 1863 kregen de dertigduizend slaven in Suriname en de twaalfduizend slaven in de Nederlandse Antillen eindelijk hun vrijheid. Hun eigenaren kregen NLG 300 per persoon als schadevergoeding uitgekeerd. De slaven kregen niets, maar moesten nog tien jaar lang tegen een honger-

loontje verplicht hun diensten aanbieden aan de plantagehouders. Na afloop van deze periode van Staatstoezicht verlieten zij massaal de plantages. Hun plaats werd ingenomen door contractarbeiders die de Nederlandse regering 'importeerde' uit Brits-Indië, China en Java, de eigen kolonie in de Oost. Dit systeem van contractarbeid is niet zonder reden 'een nieuw soort slavenstelsel' genoemd. Pierson heeft zich daar niet meer in verdiept. Na een korte periode als hoofd-directeur van de Surinaamsche Bank, kantoorhoudend op de hoek Herengracht/Hartenstraat, haalde W.C. Mees hem in 1868 naar de Nederlandsche Bank. Hij wist inmiddels genoeg van 'bankdingen' af om zich daarvoor te kwalificeren. Helemaal zonder voeten in aarde verliep zijn benoeming niet. Behalve jong, Pierson was toen vijfendertig jaar oud, vond een aantal commissarissen en aandeelhouders hem 'te rood'. Want Pierson mocht dan in de slavernijkwestie een behoudend standpunt hebben ingenomen, in tal van andere maatschappelijke vraagstukken toonde hij zich een progressieve liberaal. Het lot van de opkomende arbeidersklasse in Nederland ging hem, in tegenstelling tot dat van hun zwarte zusters en broeders en in Zuid- en Noord-Amerika, zeer ter harte.

'Euro is onvoldoende aan het

Adviseur Duisenberg zal Frankfurt missen

Na bijna vier jaar verruilt de adviseur van de president van de Europese Centrale Bank (ECB), Lex Hoogduin, zijn kamer op de 35ste verdieping van de Frankfurtse Eurotower voor de statige directievleugel aan het Frederiksplein. Op 1 mei volgt hij Martin Fase op als onderdirecteur en afdelingsdirecteur van de afdeling Wetenschappelijk onderzoek en economie. Een goed moment om terug te kijken op vier hectische jaren.

Olaf Sleijpen

Sappige anekdotes uit de mond van de man die nauw met Wim Duisenberg samenwerkte, kan de lezer vergeten: 'Deze baan kun je alleen goed doen, wanneer je rekening houdt met de vertrouwelijkheid van veel informatie', aldus Hoogduin. 'In mijn nieuwe functie zal ik bepaalde ervaringen, zoals de impact van communicatie op financiële markten, zeker verder uitdiepen in het kader van het wetenschappelijk onderzoek waarvoor ik verantwoordelijk word bij DNB. Maar een avonturenroman over mijn periode bij de ECB hoeft niemand te verwachten.'

Hoogduin, toen nog afdelingsdirecteur van de afdeling Monetair en economisch beleid van DNB, werd in 1996 gevraagd om Duisenberg naar Frankfurt te vergezellen. De oud-president van DNB volgde per 1 juli 1997 de Belg Lamfalussy op als president van het Europees Monetair Instituut (EMI). Hoogduin heeft de geboorte van de euro en de ECB dan ook van dichtbij kunnen volgen: 'Dit is ongetwijfeld één van de meest fascinerende periodes in mijn loopbaan geweest: kunnen meebouwen aan een compleet nieuwe centrale bank. En achteraf bezien is het hele proces erg soepel verlopen. Wanneer iemand mij vijf jaar geleden had voorgehouden dat de invoering van de euro en de oprichting van de ECB zo relatief makkelijk zouden gaan, had ik hem niet geloofd.' Na vier jaar ECB is het dan ook de grote frustratie van Hoogduin dat het enthousiasme over de euro nog niet is overgeslagen naar het grote publiek: 'Het is echt ongelooflijk wat er in de afgelopen jaren is opgebouwd. Ik heb ook heel veel respect voor het enthousiasme en de inzet van de medewerkers van de ECB en de nationale centrale banken die aan de invoering van de euro hebben bijgedragen. Naar mijn mening is de euro onvoldoende door politici aan het publiek verkocht. Wanneer een project als dit in de VS tot stand was gekomen, zou het ongetwijfeld tot een groot gevoel van nationale trots hebben geleid. In Europa focust men vooral op

Lex Hoogduin

de kosten en op wat er wel niet allemaal kan misgaan. Wanneer de wisselkoersen in Europa niet aan elkaar vastgeklonken zouden zijn, zou de Europese economie niet zo relatief ongeschonden door de financiële crises in Azië en Oost-Europa zijn gekomen als nu het geval is.'

publiek verkocht'

Het in zo'n korte tijd opbouwen van een nieuwe organisatie, en dan ook nog een centrale bank, is zeker geen sinecure. Hoogduin: 'DNB is een goed geoliede machine. Vooral in de EMI-tijd was het hier vaak rommeliger en minder gestructureerd dan ik bij DNB gewend was.' Ook het werken in een multinationale instelling was wennen voor de EMI- en, later, ECB-medewerkers, aldus Hoogduin. 'Cultuurverschillen spelen met name een rol in de onderlinge werrelatie. Sommige collega's zijn bijvoorbeeld opgevoed met een sterk gevoel voor hiërarchie. Wanneer medewerkers uit meer noordelijke landen hun beoordelingsgesprek ook aangrijpen om het functioneren

'Als adviseur ben je in een positie dat je je overal mee kunt bemoeien en dat maakt het werk ook erg leuk'

van hun baas aan de orde te stellen, is dat voor sommigen wel even schrikken. De medewerkers van de ECB zijn zich inmiddels veel meer bewust geworden van deze cultuurverschillen en proberen er ook rekening mee te houden. Dit betekent dat mensen hier vaak heel aardig met elkaar omgaan en hun meningsverschillen, die er natuurlijk ook zijn, in cadeau-verpakking – liefst met strik – aanbieden. Niettemin zijn sommigen nog steeds van mening dat vooral Nederlanders wel erg open en direct zijn, in het ergste geval zelfs bot.'

Optreden als 'smeerolie'

Toen Hoogduin aantrad, verwachtte hij redelijk wat weerstand van het toenmalige EMI-apparaat: 'Mijn functie was min of meer uit het niets gecreëerd. De EMI-organisatie draaide toen al een paar jaar en structuren hadden zich al gevormd. Ik verwachtte dat men toch wel terughoudend zou zijn met het verschaffen van informatie. Het tegendeel bleek waar.' Anno 2001 is de functie van *counsellor* – inmiddels beschikken ook de andere directieleden over een adviseur – algemeen geaccepteerd bij de staf van de ECB, mede dankzij de invulling die Hoogduin aan deze functie heeft gegeven: 'Het is belangrijk dat de adviseurs optreden als 'smeerolie' en niet als sluis voor informatie richting directie. Adviseurs zorgen er, redelijk *low profile*, voor dat het radarwerk op de bovenste verdiepingen van de Eurotower goed draait. Op zich ben je als adviseur in een positie dat je je overal mee kunt bemoeien en dat maakt het werk

ook erg leuk. Maar een goede adviseur moet ook heel vaak terughoudendheid betrachten in het besluitvormingsproces. Al is het ook heel belangrijk dat de adviseur naar het directielid voor wie hij werkt open en transparant is. Hij wordt verwacht eerlijk zijn mening te geven.' De meeste adviseurs zijn op dit moment gerecruteerd uit de ECB-staf en hebben een contract van in principe drie jaar. Hoogduin: 'De adviseurs zijn vooral veelbelovende, jonge medewerkers. Het adviseurschap is een goede stap in het carrièreverloop vanwege het totaaloverzicht dat de functie biedt over het werkerrein van de ECB. We hebben er absoluut voor willen waken dat de adviseurs als een soort kabinet zouden gaan functioneren. En daar zijn we goed in geslaagd.' Ten opzichte van deze adviserende rol ziet Hoogduin dan ook voordelen in zijn nieuwe functie bij DNB: 'Een adviseur adviseert, het woord zegt het al. De beslissingen worden door anderen genomen. In mijn functie bij DNB leid ik ook een afdeling. En daar heb ik na vier jaar weer zin in. Al zal ik de hectiek van het werk bij de ECB zeker missen.'

Ook Frankfurt zal de nieuwe DNB-onderdirecteur missen, hetgeen sommigen wellicht bevreemdt: 'Frankfurt heeft naar mijn mening ten onrechte een slechte reputatie. Maar goed, deze woorden komen uit de mond van iemand die ook met veel plezier in Almere heeft gewoond. Hans Tietmeyer, de oud-president van de Duitse Bundesbank, heeft, in de strijd over de vestigingsplaats van de ECB, wel eens gezegd dat de keuze voor Frankfurt uiteindelijk werd bepaald doordat er rond Amsterdam geen wijngaarden zijn. Want centrale bankiers houden wel van een glas goede wijn. En inderdaad, waar vind je in de omgeving van Amsterdam wijngaarden en zo'n mooie omgeving als rond Frankfurt?'

De stille krachten van DNB? Anna Petersen is één van de onmisbare mensen die achter de schermen belangrijk werk doen. Zij bedient een sorteermachine op de afdeling Bankbiljettensortering. Een machine die al het geld controleert dat in omloop is, zodat het geld dat u dagelijks in handen hebt schoon en goed bruikbaar is.

De bankbiljettensorteerder

Naam: Anna Petersen
Leeftijd: 51
In dienst: 7 jaar

Een bankbiljet gaat nooit gekreukt haar handen uit, vertelt Anna Petersen, bankbiljettensorteerder bij DNB. Ook als ze in haar vrije tijd in de rij staat voor een kassa kan ze het niet laten een biljet glad te strijken. Een tik die is voortgekomen uit haar werkzaamheden, want voordat de biljetten de sorteermachine ingaan, moet Petersen het geld ook kreukvrij maken. Waarschijnlijk zal Petersen altijd een stille kracht blijven; vanwege haar eigen veiligheid staat ze niet op de foto en ook Anna Petersen is niet haar echte naam.

Inmiddels werkt Petersen al weer zeven jaar op de afdeling Bankbiljettensortering, waar ze een machine bedient die de biljetten sorteert op schoon en vuil geld. Aan het begin van de werkzaamheden maakt ze de hele machine stofvrij. Vervolgens voert ze een lade met tienduizend biljetten van dezelfde coupure in. De biljetten gaan in stapeltjes de invoerlade van de machine in,

maar vaak moet er ook nog wat recht gestreken worden. De vijftigjes kreukelen het meest, is haar ervaring. De structuur van 'de zonnebloem' levert veel storingen op. Het makkelijkst zijn de biljetten van honderd gulden. Die zien er sowieso al veel netter uit omdat mensen waarschijnlijk toch anders met dit biljet omgaan.

De biljetten die Petersen invoert, gaan langs een aantal detectoren die de biljetten op echtheid controleren. Vervolgens gaat een biljet langs de schoon-/vuildetector, die een biljet controleert op de vuilgraad, scheuren en beschadigingen. Om te voorkomen dat twee biljetten tegelijk worden doorgevoerd, vindt er ook een controle van de dikte van het biljet plaats.

Een aantal biljetten komt in het zogenoemde *reject*vak terug. Deze biljetten kunnen onder andere gescheurd, beschadigd of vals zijn. Petersen bekijkt ze stuk voor stuk om te zien wat er mis is met dit geld. Soms treft ze buitenlands geld of oude biljetten aan, zoals het oude biljet van vijftwintig gulden (zogenoemd 'bog', buiten

omloop gesteld geld). Ook zijn er wel eens verhalen op de biljetten geschreven, zoals felicitaties of moppen. Een vals biljet herkent ze vrijwel meteen aan de kleurafwijking, of aan het gevoel: vals geld knispert niet. De dag moet dan ook nog komen dat iemand haar in de winkel een vals biljet teruggeeft; de kans is heel groot dat Petersen meteen ziet en voelt dat er iets niet klopt.

De *'rejectbiljetten'* sorteert Petersen met de hand. Het vuile geld wordt in een later stadium vernietigd. De stapeltjes schoon geld verpakt de machine in een wit bandje, het vuile geld in rood. Alles moet nauwkeurig worden bijgehouden want na afloop moet precies duidelijk zijn waar alle duizenden biljetten uit één lade zijn gebleven.

Na ongeveer een kwartier, als ze tenminste storingsvrij draait, heeft Petersen een lade doorgevoerd. Soms moet er echter een monteur komen omdat het geld vastloopt en dan is Petersen een stuk langer bezig. Op de werkvloer werkt Petersen op een *unit* van vier machines. Hier loopt altijd een

vijfde persoon rond die toezicht houdt en even kan helpen. De *supervisor*, de chef van de unit, die eveneens op elke unit aanwezig is om alles in de gaten te houden, tekent na afloop voor wat Petersen afdraagt aan schoon, vuil en vals geld. Maar ook bij aanvang van de werkzaamheden is de *supervisor* erbij om te zien of het juiste begin-aantal biljetten in de lade aanwezig is.

Even koffie halen is er voor Petersen dus niet bij. De machine en de biljetten vallen onder haar verantwoordelijkheid en moeten constant in de gaten worden gehouden. Toen Petersen eens wat geld miste, vond ze dat natuurlijk

heel vervelend. Maar al snel werd haar duidelijk dat de meer dan honderd camera's die op de afdeling hangen er vooral zijn in het belang van de medewerkers en hun veiligheid. Na een aantal vragen over wat er die dag precies gedaan was, werd er toestemming gevraagd de beelden te zien zodat

De eerste week was ze nog voortdurend aan het tellen hoeveel geld er door haar vingers ging

Petersens verrichtingen konden worden nagegaan.

Petersen was jarenlang huisvrouw maar wilde toen de kinderen wat groter waren graag aan het werk. Op de afdeling Bankbiljetten-sortering werken zo'n 150 medewerkers, onder wie veel herintredende vrouwen. Het werk is door de herrie en het stof van de machines en het tillen van de lades – een bak weegt vijftien kilo – af en toe best zwaar. Maar Petersen vindt dat er een mooi evenwicht is tussen het werk en het contact met de collega's. Als zij het niet leuk had gevonden, was het lawaai haar allang tegen gaan staan. Gelukkig kan zij het werk wel zittend doen. Sinds een jaar is er een tilhulp, een soort hijskraantje met een bediening die de bak naar je werkplek rijdt. Een hele verbetering. Maar als zij tijdens haar werk naar huis belt en het antwoordapparaat insprekt, valt het haar thuis nog steeds op hoeveel herrie er op de achtergrond is, alsof zij in een fabriek werkt.

In het gunstigste geval heeft Petersen na een halve dag werken zo'n 150.000 biljetten ingevoerd. In de verleiding om er eentje mee te nemen, is ze nooit gekomen. De eerste week was ze nog voortdurend aan het tellen hoeveel geld er door haar vingers ging. Al snel werd het echter gewoon werk en zijn de biljetten voor haar papiertjes geworden. Aan het eind van de dag tekent Petersen het aantal biljetten van een container samen met de *supervisor* af. De schone biljetten zijn klaar om opgehaald te worden door de waardetransporten en het land in te gaan. Zo kan het geld weer schoon aan u worden gegeven door de gelduitgifte-automaten of de banken.

Joyce Albers

De afdeling Bankbiljetten-sortering.

Bankgeheimen

Kijk en vergelijk

Door het economische en monetaire eenwordingsproces in Europa springen nationale afwijkingen van het gemiddelde scherper in het oog. Het elkaar in de gaten houden is een tweede natuur van de EMU-deelnemers geworden. Het is allemaal begonnen met de toetredingscriteria voor de muntunie. Die stelden onder meer paal en perk aan de tekorten en schulden van de overheid. Alsof er een plaats in de finale van de Champions League te vergeven was, zo lustig werden de tekort- en schuldposities van de potentiële EMU-landen met elkaar vergeleken. De dynamiek van dit soort lijstjes kan nauwelijks onderschat worden. Vooral de Zuid-Europese lidstaten, die wel eens badinerend als ClubMed-landen werden aangeduid, zorgden voor een spectaculaire sanering van de overheidsfinanciën. Het nationale eergevoel is zodoende een perfect integratiemiddel gebleken.

Het is nu de normaalste zaak van de wereld dat de lidstaten

elkaar de maat nemen. Zo kijkt niemand er nog vreemd van op dat een minister van Financiën zijn begrotingsplannen zowel in zijn eigen parlement moet verdedigen als met zijn Europese collega's dient door te nemen.

Maar de belangstelling voor elkaar stopt niet bij de overheidsfinanciën. Successen op het gebied van werkgelegenheidsgroei staan helemaal garant voor de nodige buitenlandse interesse. Het is niet voor niets dat het begrip poldermodel tot ver buiten de landsgrenzen bekendheid geniet. Hoe je het ook noemen wilt, *benchmarking* of de praktijk van *best practices*, het Nederlandse gezegde 'goed voorbeeld doet volgen' benadert de essentie hier het beste. Nederland kan daarvan meepraten. Wat Nederland goed kon, kunnen de andere eurolanden nu beter. En dat is het streven naar een gematigde loonkostenontwikkeling.

Er zijn niet veel profetische gaven voor nodig om te stellen dat de landen in het eurogebied elkaar vanaf volgend jaar januari nog scherper in het oog zullen houden. Door de introductie van de chartale euro zijn prijzen- en kostenverschillen tussen de eurodeelnemers helemaal in één oogopslag zichtbaar.

De toenemende beleidsconvergentie tussen de Europese landen heeft er gelukkig niet toe geleid dat de culturele verschillen ook zijn verminderd. Dat is althans de conclusie die uit een klein aantal vergaderingen in Frankfurt getrokken kan worden. Toegegeven, het is anekdotische bewijsvoering, maar het regelmatig gehouden overleg tussen de woordvoerders van de centrale banken in het Eurosysteem, geven aan dat de nationale vertegenwoordigers in grote lijnen het stereotype beeld dat wij zo graag koesteren van andere landen, eer aandoen. En dat is eigenlijk wel zo leuk. Het geeft geen pas om hier uit de school te klappen – dat doen voorlichters toch niet graag en zeker niet als het henzelf betreft – maar u

kunt zich er vast wel iets bij voorstellen.

De introductie van de chartale euro is zo'n ander voorbeeld dat het eurogebied geen eenheidsworst is. Elk land kiest het invoeringsscenario dat het beste bij de nationale zeden en gewoonten past. Neem bijvoorbeeld de zogeheten duale fase, de periode waarin de euro en de te verdwijnen munt gezamenlijk als wettig betaalmiddel in circulatie zijn. Zoals de draaiboeken er nu uitzien, wordt Nederland alsnog Europees kampioen. Op 28 januari 2002 kan er uitsluitend nog met euro's worden betaald, waarmee Nederland de snelste euro-introductie kent. Ierland (9 februari) en Frankrijk (17 februari) zijn ook nog goed voor een plaats op het erepodium. De resterende eurolanden kennen een duale fase die tot 28 februari duurt.

Nu we toch met een vergelijkend warenonderzoek bezig zijn: het aantal interviews/achtergrondgesprekken, gehouden door vertegenwoordigers van DNB, bedroeg in de periode november 1999 tot en met oktober vorig jaar 119. Daarmee lijkt de Bank koploper, al is een vergelijking niet zo eenvoudig. De meeste andere Europese centrale banken volstaan met een zeer ruwe indicatie van 'meer dan 50' of 'meer dan 70' per jaar. Duidelijk is wel dat andere eurolanden gemiddeld wat vaker naar de speech als communicatiemiddel grijpen.

Zeer bemoedigend is dat de Nederlander beter dan bijna welke collega-Europeaan ook zijn eigen centrale bank weet te vinden. In de bewuste periode heeft DNB zo'n 11.000 mensen mogen ontvangen in het Voorlichtingscentrum; slechts één andere nationale centrale bank, en wel uit het grootste land, heeft meer mensen verwelkomd.

Benno van der Zaag, woordvoerder van de Nederlandsche Bank

Euromunten gratis aan huis bezorgd

Zondag 27 januari 2002 is de laatste dag waarop er met guldens kan worden betaald. In de praktijk zal echter al één week na €-day meer dan 75% van alle contante betalingen in euro's plaatsvinden. De euro-invoering heeft grote gevolgen voor de bedrijfsvoering van toonbankinstellingen (tbi's). Om te garanderen dat er op 1 januari 2002 voldoende wisselgeld in omloop is, levert De Nederlandsche Bank de detailhandel euro's op bestelling. Via een speciale breng- en haaldienst kunnen winkels en horecabedrijven straks euromunten aan de deur laten bezorgen. De guldenmunten worden via dezelfde dienst opgehaald.

Toonbankinstellingen geven vanaf 1 januari 2002 wisselgeld in euro. De bevoorrading met euromunten en -bankbiljetten start dan ook al in december 2001. Klanten van een waardevervoerder ontvangen euromunten en -biljetten vanaf 1 december via hun waardevervoerder. Dit geldt voor 6.000 bankkantoren en 18.500 grotere toonbankinstellingen.

De meeste detaillisten zijn echter geen klant van een waardevervoerder. Deze laatstgenoemde tbi's kunnen meedoen aan de zogenoemde fijn-distributie. Dit systeem zorgt ervoor dat tbi's die geen gebruikmaken van waardevervoer de nieuwe munten in standaardpakketten aan huis geleverd krijgen. Voor hun eurobankbiljetten moeten deze tbi's naar hun eigen bank.

Ondernemers moeten aan een aantal criteria voldoen om mee te kunnen doen met de fijndistributie. Zo moet de onderneming ingeschreven zijn bij de Kamer van Koophandel. Ook moet er sprake zijn van direct contact met consumenten. Daarnaast geldt dat de ondernemer gemiddeld meer dan één keer per maand bankbiljetten en/of munten afstort bij zijn bank en een rekening heeft bij een bank in Nederland.

Er is keus uit twee typen standaardpakketten: het Centenpakket en het

zogenoemde 5-pluspakket. Het Centenpakket, met een waarde van vijftien euro, bevat tien rollen van zowel de 1 eurocent als de 2 eurocent. In het 5-pluspakket zitten twee rollen van de overige euromunten: 5, 10, 20 en 50 eurocent en 1 en 2 euro. In totaal dus twaalf rollen, met een waarde van 219 euro. De gratis dienstverlening van DNB omvat niet alleen het aanleveren van euromunten (tot 28 januari 2002), maar ook het innemen van guldenmunten. Deze service loopt van 27 december 2001 tot half februari 2002.

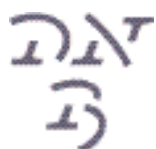
Het munttransport, dat loopt via 55 regionale distributiepunten, wordt uitgevoerd door TNT Post Group (TPG). Een operatie waarbij ongeveer 1.000 auto's zullen worden ingezet. Meer dan 200.000 toonbankinstellingen komen voor de fijndistributie in aanmerking. Deze tbi's ontvangen begin september een mailing van hun bank, waarin onder meer een bestelformulier is opgenomen. Tevens bevat deze mailing vuistregels waarmee deelnemende tbi's zelf kunnen bepalen welke startvoorraad euro's zij nodig hebben. Voor het doorgeven van nabestellingen moeten winkels zich wenden tot een speciaal callcenter van HCN (Het Callcenter Netwerk). Verwacht wordt dat een middelgrote winkel met gemiddeld vijfhonderd contante transacties per week kan volstaan met een startvoorraad van vier à vijf pakketten.

Veel belangstelling voor 'Dagobert Duck pakhuis'

Het Opslag- en Distributiecentrum (ODC) in Lelystad mag zich verheugen over een grote belangstelling. Veel mensen willen een kijkje komen nemen in dit 'Dagobert Duck pakhuis' vol met euromunten. In het enorme pand worden niet alleen euro's opgeslagen, maar vindt ook de productie plaats van de consumentenset, eurokit en de zogenoemde standaardpakketten.

Om voor een rondleiding in aanmerking te komen, moeten de bezoekers in hun dagelijkse werk nauw betrokken zijn bij de invoering van de chartale euro. Het grote publiek kan dus niet zomaar in het pakhuis terecht. Het is dan ook niet verrassend dat tot nu toe met name vertegenwoordigers van diverse banken zijn rondgeleid. Ook ontving De Nederlandsche Bank op 5 januari jl. ruim tweehonderd ondernemers van MKB Nederland. Daarnaast is de pers regelmatig te gast. De bezoekers zijn onder de indruk van de grootschaligheid van de operatie en blijken vooral geïnteresseerd in de talloze kisten met euromunten en de productielijnen van de consumentenset, eurokit en standaardpakketten. De reacties zijn enthousiast. Het zien en voelen van de nieuwe euromunten vergroot zonder meer de betrokkenheid van de diverse partijen.

Klaas Dirk Brintjes

In het volgende nummer:

DNB als werkgever

